

fr! tanke

#3 • 2012 • MEDLEMSMAGASIN FOR HUMAN-ETISK FORBUND

Tema

VÅRT EGET POTENSIAL FOR EKSTREMISME

Når blir religionskritikk hat?
Kan du bli så anti-religiøs
at du slutter være
humanist? Side 40

Portrettet

Tidligere barneombud
Reidar Hjermann / **S.56**

De frivillige

Vigslar: Norges fineste
sommerjobb / **S.30**

Nederland

Livssynslikestilling i
praksis / **S.12**

Fri tanke redigeres etter
redaktorplakaten.

Redaksjonelt stoff i Fri tanke
står ikke nødvendigvis for
Human-Etisk Forbunds regning.

Kontakt

Tlf: 23 15 60 20
Fax: 23 15 60 21

Epost:

fri.tanke@human.no
fritanke.no

Ansvarlig redaktor

Kirsti Bergh
kirsti.bergh@human.no

Journalist

Even Gran
even.gran@human.no

Design & produksjon

Dinamo Magazine
magazine@dinamo.no

Repro

Dinamo

Trykk

Kroonpress

Opplag

66 950

Coverfoto

Corbis/NTB Scanpix/
Manipulert av Dinamo

Stofffrister 2012

Nr 4-2012: 1. oktober
Nr 1-2013: 1. desember

F. NTB Scanpix - Manipulert av Dinamo

01

En ekstremist i speilet?

SIDEN 22. JULI i fjor har diskusjonen gått om ekstremismens vesen og hvordan vi på best mulig vis møter og bekjemper den. Vi er blitt oppmerksomme på hvordan både politiske og religiøse ekstremister blomstrer, især på internett, der likesinnede finner hverandre og styrker hverandres forestillinger – ofte uten motforestillinger fra andre.

Denne debatten er viktig også i Human-Etisk Forbund, og på årets landskonferanse 20.-21.oktober er tema ekstremisme og toleransens grenser: på hvilken måte kan humanismen motvirke ekstremisme i sine ulike former? Har humanismen de nødvendige intellektuelle verktøy for å stå i mot ekstremismens farer og fristelser? Og er ekstremismen en fare også i våre rekker?

I den anledning stiller vi de selvkritiske spørsmålene: religionskritikk har vært og er viktig, men kan religionskritikk lede ut i ekstremisme? Kan religionskritisk tenkning – for eksempel der religion oppfattes som «roten til alt ondt» – bidra til demonisering og avhumanisering av religiøse mennesker og i neste omgang til en konspirasjonstenkning om religiøse grupper? Kan det lede inn i rasisme?

Svaret er *kanskje, muligens, hvis vi ikke passer på*. Det synes å ligge en potensiell fare i sterkt religionshat og motvilje mot dialog med religiøse. Blir du for eksempel overbevist om at islam utgjør en trussel mot

01 Kan humanismen også bli totalitær og dogmatisk?

det norske liberale levevis og samfunn, og at alle muslimer slutter opp om den målsettingen, blir det vanskelig å se den enkelte muslim som et individ.

ABSOLUTT SANNHET er farlig. Det gjelder ikke bare religiøse, det gjelder også oss. Ja, det er mange kritikkverdige religiøse forestillinger der ute, ja, det er mange fundamentalistiske religiøse. Men en humanistisk religionskritikk *må* tviholde på menneskeverdet. Samtidig som vi kritiserer en religion sønder og sammen, må vi forsvare religionsfriheten. Hvis man hopper over det er man blitt ekstrem, mener Lars Gule.

Evne til selvkritikk er en viktig del av humanismen; vi må også være på vakt overfor den potensielle ekstremisten i speilet. ♦

T Kirsti Bergh, redaktør av Fri tanke

Les også Fritanke.no

På **Fritanke.no** publiserer vi jevnlig saker om livssyn, livssynspolitikk og mye annet.

Vi synes vi har spennende stoff også der.

I Fri tanke har alle referanser til **Fritanke.no** et referansenummer. Tast dette nummeret inn i søkefunksjonen på **Fritanke.no** – så får du opp saken.

Les Øyvind Strømmens artikkel **Gudløst hat**. Religionskritikk kan være viktig eller vittig, vakker eller brutal. {8886}

- 6 *Tilbakeblikk***
Ting vi husker fra månedene som har gått.
- 7 *Hva skjer***
Aktivitetskalender fremover.
- 8 *3 Medlemmer***
Vi stiller tre medlemmer to spørsmål.

1 Aktuelt

- 9 *Aktualitet***
- 10 *Notiser***
- 12 *Reportasje***
I Nederland setter man folk i bås for å oppnå likebehandling av livssyn. Fri tanke har besøkt viktige humanist-institusjoner i Nederland.
- 18 *Bilder fra verden***
Romfolket er Europas mest stigmatiserte folkegruppe.
- 20 *Reportasje***
Det var store ord i mediene om «historisk skille» mellom stat og kirke, men hvilke endringer er egentlig vedtatt?

2 Forbundet

- 25 *Forbundet***
- 26 *Generalsekretærens spalte***
Arbeidet mot statskirkeordningen fortsetter.
- 27 *Notiser***
- 29 *Hovedstyremedlem***
Lillian Hjorth mener Human-Etisk Forbund oftere må ta stilling og vise at livssynet får konsekvenser.
- 30 *De frivillige***
Knut Vogt Engeland er vigsler i Human-Etisk Forbund på sjuende året. Ett av parene han vigslet i sommer var Gidske og Simen.

- 37 *Seremoni***
For Trine og Ann Mari Johansen var underskrivingen av vigselspapirene det sterkeste øyeblikket i vielsen – da var de for rette ektefolk å regne.

39 *Humanistisk Ungdoms spalte*

3 Tema

- 40 *Vårt eget ekstremistpotensial***
«Stopp Islamiseringen av Norge» står det på plakatene. Er det religionskritikk eller ekstremisme? Vi spør om det er en iboende fare for ekstremisme i religionskritikken.

4 Meninger

- 51 *Meninger***
- 52 *Kronikk***
Etter nyateismen kommer ateismen 2.0, hevder filosofen Alain de Botton. Han tar til orde for en ateisme som lar seg inspirere av de gode sidene ved religion.
- 56 *Portrett***
Reidar Hjermann er nettopp ferdig med åtte år som Barneombud. Han er opptatt av barns religionsfrihet.
- 64 *Menneskerettigheter***
Noen asylbarn har bodd her så lenge at Norge er deres hjemland.
- 67 *Bøker***
- 68 *Skeptiker så klart!***
Av og til reagerer skeptikere også med følelser. Hva skjer da?
- 71 *For og i mot***
«Kirken favner alle, uavhengig av politisk eller religiøs tilhørighet», skrev VG etter at det kom kritikk mot at minnegudstjenesten ble offisiell minnemarkering. Gjør den?
- 72 *Leserrespons***
- 75 *Kontaktinfo*** (Human-Etisk Forbund)

JUNI 2 Humanistisk konfirmasjon Denne helga ble det også holdt humanistiske konfirmasjonsseremonier rundt omkring i landet. Til sammen var det 9978 konfirmanter i år. Mathilde Sjøhelle Eiksund var en av dem. Les hennes og andre konfirmanters taler og se bilder på Fritanke.no {8838/8851}. 17 Human-Etisk Forbunds Forbud mot omskjæring Human-Etisk Forbunds landsstyre stadfestet Hovedstyrets vedtak og «anser rituell omskjæring som et unødvendig kirurgisk inngrep som foretas på barn som ikke har samtykkekompetanse. Derfor ønsker landsstyret at det blir et lovforbud mot omskjæring av gutter så lenge disse ikke har oppnådd myndighetsalderen». Les hele vedtaket på Fritanke.no {8862} 20 Sommersolhverv Mange lokallag av Human-Etisk Forbund feiret sommersolhverv med fest, blant annet Oslo og Akershus fylkeslag, som inviterte medlemmer med på båttur. Neste år faller sommersolhverv sammen med verdens humanistdag 21. juni – en super anledning for humanistiske sommerfester landet over.	JULI 4 Fant forbasket partikkel Fysikere gråt da CERN-forskerne bekjentgjorde at de hadde funnet en partikkel som kunne være higgsbosonet - 48 år etter at det ble postulert. Higgsbosonet refereres til som «gudepartikkelen» etter at en bok om den ble hetende The God Particle i stedet for opprinnelig tenkt The Goddammit Particle. 22 Ett år etter Norge markerte at det var gått ett år etter terroren. Les styreleder Åse Klevelandts kommentar på Fritanke.no {8878}. 28 – Vi er mange! Årets store begivenhet for medlemmer i Humanistisk Ungdom: starten på seks dagers sommerleir! 	AUGUST 5 Sex and Secularism Amerikansk statistikk viser at religiøses sex-liv ble vesentlig forbedret etter at de sluttet å være religiøse. Humanistkonferansen Sex & Secularism i Montreal tok for seg temaet i bredt format, og HEFs Kristin Mile avsluttet konferansen: – Religioner har motarbeidet kvinners likestilling gjennom alle tider. Det gjelder både kristendom og islam. En av humanismens viktigste oppgaver har vært å skape likestilling mellom kjønnene. 6 Liv på mars? Hva ikke mennesket er i stand til! Romsonden «Curiosity» – full av nysgjerrighetsutstyr – landet trygt på Mars, etter å ha tilbakelagt rundt 250 millioner km over 254 dager. 16 Humanistisk Ungdom 5 år! Human-Etisk Forbunds vitale ungdomsorganisasjon rundet fem år. 19 God Eid! Den 19. august kunne muslimene endelig feire Eid al-Fitr, høytidsfesten som avslutter fastemånedens Ramadan. Under Ramadan skal troende muslimer ikke ta til seg vått eller tørt mellom soloppgang og solnedgang. Det blir mange timer så langt nord...	SEPTEMBER 6 Humanistisk uke i Akershus Se opp for stands, åpne debattmøter, sosiale happeninger og lærerike forelesninger! Les mer etter hvert på fylkeslagets sider på human.no 21 Barns religionsfrihet Vestlandsseminar på Stord der barns religionsfrihet er blant temaene. Se human.no/hordaland 22 Humanistisk uke i Oppland og Vestfold Siste uke i september er det «Humanistisk uke» både i Oppland og Vestfold, med ulike arrangement ulike steder i fylkene. Det blir det åpne møter, bibliotekstands og gatestand, samt filosofisk kafé, bokbad, utstilling og barneforestilling. Følg med på human.no/oppland og human.no/vestfold 26 Etikk og oljefondet Denne onsdagen starter møteserie i Humanismens hus. Her blir det Innledning og debatt om Oljefondets etiske retningslinjer – og muligheter for vaffelspising. Les mer på human.no/oslo 28 Humanistdagan i Bodo Regional helgesamling for Møre og Romsdal, Sør- og Nord-Trøndelag samt Nordland. Temaet er Konspirasjonsteorier. Følg med på human.no/nordland	OKTOBER 1 Nye bøker Sjekk høstlista for Humanist forlag! Se humanistforlag.no 21 Årets TV-aksjon Årets tv-aksjon går til inntekt for Amnesty International, som kunne feire 50 år i fjor. Inntektene fra aksjonen går blant annet til å etterforske menneskerettighetsbrudd og å støtte menneskerettighetsaktivister rundt omkring i verden. Les mer nrk.no/tvaksjonen 24 FN-dagen Kanskje er ikke FN det prosjektet det burde ha blitt, men idealene bak tanken om forente nasjoner er likevel verdt å markere! 26 «Den norske kulturarven» Fylkeslagene i Vestfold, Buskerud og Telemark arrangerer kulturseminar i Kragerø med fokus på: hva er «den norske kulturarven»? Hvilke verdier er viktigst i dagens samfunn, hvor kommer de fra, og hvilke kamper har stått om dem? Les presentasjon på human.no/vestfold	NOVEMBER 9 Krystallnatten Datoen som innledet opptappingen av nazistenes jødeforfølgelser i 1938 er blitt en kampdag mot rasisme. [Det går også an å markere at det er 78 år side Carl Sagan ble født.] 10 «Et ansvarlig menneske» Årets etikkseminar for fylkeslagene i Oslo, Akershus og Østfold har tittelen «Veien til et ansvarlig menneske». Følg med for mer info på fylkenes hjemmesider på human.no 11 Theodorakis-konsert Over 100 sangere fra Hum-koret og Sosialistisk kor, orkester og solistene Lakis Karnezis, Sofia Michailidi og Lars Klevstrand framfører sanger av den folkekjære greske komponisten Miki Theodorakis både 10. og 11. november, i Oslo konserthus. 14 Samarbeidsviljen Hvorfor samarbeider vi, selv når det ikke lønner seg for oss? Samarbeidsviljen ut fra økonomisk forskning. Åpent møte i Humanismens hus. 16 Internasjonal toleransedag
--	---	--	---	---	--

Vi stiller tre medlemmer to spørsmål

- (1) Hvorfor er du medlem i Human-Etisk Forbund?
(2) Er det viktig at Human-Etisk Forbund bedriver religionskritikk?

KJELL ROLL ELGAAS
Kristiansund

(1) Jeg er medlem fordi jeg er helt enig i synet på mennesket og virkeligheten, og fordi det finnes en flora av religioner med et menneske- og virkelighetssyn som trenger motvekt og motstand. I tillegg tilbyr Human-Etisk Forbund (HEF) flotte seremonier for livets store øyeblikk jeg som ateist og humanist kan benytte meg av.

(2) Ja, svært viktig. Religionene med sine dogmer, overnaturlige forestillinger og ikke minst makt, fortsetter å motarbeide de humanistiske verdier og den verdslige moral som vi nyter godt av i dagens samfunn. Derfor applauderer jeg arbeidet mot kjønnslemlestelse av gutter, for like rettigheter for homofile og mot forkynnelse i offentlig barnehage og skole.

RANIA MAKTABI
Fredrikstad

(1) Jeg er medlem fordi ønsker at den offentlige støtten skal gå til en organisasjon som forfekter verdslige verdier.

(2) Religion favner både trosspørsmål og spørsmål omkring maktforhold innen religiøse institusjoner. Jeg ser helst at HEF bedriver kritikk av sistnevnte. Om HEF styrker en religionskritisk profil som fokuserer på folks religiøse tro – les muslimers religiøse tro – melder jeg meg ut. Jeg ser ingen grunn til å være med i en organisasjon som mobber religiøse mennesker.

KRISTIAN ARNTZEN
Kristiansand

(1) Jeg er først og fremst medlem fordi jeg støtter ønsket om en ikke-religiøs offentlig sfære og et ikke-religiøst tilbud for våre overgangsriter.

(2) Jeg er personlig ikke kritisk til religion i seg sjøl og synes ikke det er viktig at HEF bedriver offentlig religionskritikk. Det er som derimot er viktig, er at det finnes seremonier for ikke-religiøse. Vi lever i en tid som kan oppleves som tradisjonsløs og fragmentert og da er ritualer en fin måte å markere kontinuitet på.

Aktuelt

REPORTASJE

NOTISER

BILDER FRA VERDEN

FEATURE

F Thomas Olsen

Vær ateist med stil

Ateist og har lyst til å fortelle verden det, men på en diskret måte? Da kan de nye tyske «Ich bin atheist»-designskoene være akkurat det du trenger. Den ateistiske skomaker David Bonney i Berlin fikk en vill idé, luftet den på nettet og høstet stor begeistring og økonomisk støtte til å utvikle prosjektet. Resultatet er blitt en stilig designsko - ja, rett og slett en *Atheist Shoe with Sole* - og et nytt designmerke. Sjekk ut skobutikk & mer på atheistberlin.com.

PS 10 % av inntektene går til sekulære humanitær-organisjoner.

➤ Humanisterna i Sverige har forsvart ytringsfriheten til den svenske kunstneren Lars Vilks, som ble drapstruet etter satirisk Muhammed-tegning. Men i forbindelse med at Vilks vil stille på et seminar i regi av det høyreekstreme og islamkritiske English Defence League 11. september har Humanisterna kritisert ham for å vise manglende dømmekraft. Les mer på humanisterna.se.

➤ En ny verdensomspennende undersøkelse tyder på at religion er i sterk tilbakegang. I USA har antallet som ser seg som religiøse falt med tretten prosentpoeng siden 2005. Les mer på Fritanke.no [8883]

➤ En ny bølge med bibelinspirerte filmer er på vei fra Hollywood, melder Klassekampen og Vårt Land. En film om Noa, en film om Kain og Abel, nok en film om Jesus og to filmer om Moses skal være på vei! Storkanonene Steven Spielberg og Ridley Scott er i gang med hver sin Moses-film.

F NTB Scanpix

01

RELIGIONSFRIHET UNDER PRESS

➤ Vladimir Putins Russland er et land uten statsreligion, men der Den russisk-ortodokse kirke har inntatt en privilegert posisjon etter kommunismens fall, særlig under Putin. Kirken har en rekke formaliserte avtaler med offentlige myndigheter, noe som har gitt privilegert adgang til offentlige institusjoner – som skoler, sykehus, fengsler, politi og militæret. Samtidig roper menneskerettighetsorganisasjoner varsko om religionsfriheten i Russland. Landets lovgivning mot ekstremisme

brukes i stadig økende grad mot religiøse minoriteter, både muslimer, jøder og ikke-ortodokse kristne. En rekke tekster og bøker er forbudt i løpet av året, særlig muslimske, men også Jehovas vitner og Hare Krishna-bevegelsen har fått sine tekster etterforsket.

Dette føyer seg til den generelt bekymringsfulle menneskerettighetssituasjonen i Russland. I midten av juli ble et kontroversielt lovforslag som legger sterke begrensninger på NGO'er (ikke-statlige organisasjoner) vedtatt av underhuset

01 Russisk ytringsfrihet under press: Pussy Riot-aktivister fikk to års fengsel hver for Putin-protest.

i Dumaen. I august ble tre medlemmer av pønkkollektivet Pussy Riot dømt til to års fengsel for å «ha forstyrrert offentlig ro og orden, motivert av religiøst hat» etter en aksjon som blant annet rettet seg mot de tette koblingene mellom stat og kirke. ♦

ÅPEN GRAVFERD

➤ Det har alltid vært mulig å holde egne gravferdsseremonier uten hjelp fra noe tros- eller livssynssamfunn. Kulturminister Anniken Huitfeldt ønsker å legge mer til rette for dette og lanserte i sommer **livssynsapenseremoni.no**, med forslag til hvordan rammene kan være, med nyskrevne tekster av kjente forfattere.

Kommunene Lillehammer, Lørenskog og Drammen skal teste ut konseptet. Pressesjef i HEF, Jens Brun-Pedersen, mener regjeringen slår inn åpne dører.

– Det er positivt at regjeringen nå informerer om denne muligheten, men det er langt viktigere å få bygget flere livssynsnøytrale seremonirom rundt i kommunene. Bare da vil valgfriheten bli reell, sier Brun-Pedersen. Se Fritanke.no [8879]

BLASFEMI FORTSATT FARLIG

➤ Blasfemisakene fortsetter å dukke opp. På selveste pressefrihetens dag 3. mai ble et tunisisks tv-selskap blasfemidømt for å ha vist den prisbelønte animasjonsfilmen **Persepolis**. Filmen omhandler oppvekst under den iranske revolusjonen og inneholder blant annet en scene der hovedpersonen samtaler med en fysisk tilstedeværende Allah. [8829]

Indonesiske Alexander Aan ble nylig dømt til 30 måneders fengsel for sine blasfemiske kommentarer Facebook om islam og Gud. Atheist Alliance har satt opp et fond for å bistå ham med advokat-hjelp og støtte til å reise utenlands etter endt soning. Se atheistalliance.org for mer info.

Den indiske rasjonalisten Sanal Edamaruku er anmeldt og tiltalt for å «ha

såret religiøse følelser» etter at han avslørte en likevel ikke så mirakuløst vann-dryppende Jesus-statue. Edamaruku er en skarp kritiker av all slags overtroisk lureri i India og beskyldte blant annet Den katolske kirken for å spekulere i «mirakler» av denne typen. India holder seg med en aktiv blasfemilovgivning. [8865] **Edamaruku kommer til Norge 10. september.**

Det europeiske humanistforbundet (EHF) har engasjert seg for tre skuespillere som ble arrestert for «blasfemiske fornærmelser» etter visningen av teaterstykket *Corpus Christi*. Stykket portretterer Jesus og disiplene som homofile. Den gresk-ortodokse kirke fordømte i forkant stykket som blasfemisk.

SKOLEDISKRIMINERING

➤ Det private initiativet Humanistskolen får ikke statsstøtte på lik linje med religiøse privatskoler fordi det er en *livssynsskole uten gudstro*. Både Utdanningsdirektoratet og Kunnskaps-

departementet har avslått søknaden med begrunnelsen at livssynsgrunnlaget ikke er religiøst, slik det ordrett står i privatskoleloven. Menneskerettighetseksperisen mener dette er diskriminering og at det ikke står seg juridisk. Humanistskolen har klaget avslaget inn til Likestillings- og diskrimineringsombudet. Les mer om saken på Fritanke.no (8848/8837/8688)

HEKSEFORFØLGELSER I MALAWI

➤ Fri tanke har tidligere skrevet om humanister i Nigerias kamp mot hekseforfølgelser og eksorsisme av «barneheksere», et arbeid HEF støtter gjennom HAMU. Også i Malawi er humanister engasjert i denne kampen. Med støtte

fra blant annet den norske ambassaden i landet lanserte Det sekulære humanistforbundet (ASH) i juli en rapport om vold og forfølgelse som følge av heksebeskyldninger. I Malawi er det særlig kvinner og eldre, men også barn, som beskyldes for hekseri. De blir gjerne straffefølgt lokalt, utsettes for vold, blir fratatt eiendom og utstøttes. ASH krever handling fra myndighetene.

– Tradisjoner er viktige, men ikke alle tradisjoner er gode. Noen må gi plass for opplysning, sa George Thindwa fra ASH. Les mer på iheu.org.

2846

skotske par ble viet
humanistisk i fjor

HUMANISTVIGSEL POPULÆRT I SKOTTLAND

➤ Humanistisk vigsel er nå Skottlands tredje mest populære vigselsseremoni. Sist år viet vigslere fra Humanist Society Scotland – som fikk vigselfrett i 2005 – hele 2846 par! Det er flere enn den katolske kirka og over halvparten av det antallet majoritetskirka Church of Scotland hadde. Sekulære vigslere utgjør totalt over halvparten av alle vielser i Skottland, og antallet religiøse vielser synker stadig.

Mens Norge setter alle i samme bås, deler nederlenderne folk opp etter livssyn. Målet er likebehandling.

DELT OPP ETTER LIVSSYN

T Even Gran F HVO

NEDERLAND ER KANSKJE verdens mest livssynslikestilte land. I motsetning til Norge har landet ingen historie med sterk dominans fra én livssynsretning. Landet har historisk sett stått i skjæringspunktet mellom protestantisme og katolisisme. Staten har lært seg å holde religion på en arm-lengdes avstand og å likebehandle. Havner du på sykehus og har behov for det, får du tilbud om å snakke med noen som tilhører den livssynsretningen du foretrekker, enten det nå er protestantisme, katolisisme, islam, buddhisme eller humanisme.

Humanisme ligger grovt sett som nummer tre i størrelse blant livssynene, bak protestantisme og katolisisme, men godt foran islam, hindusime og buddhisme.

Der Norge har tradisjon for å legge til rette for fellesskap som favner alle, har Nederland utviklet en mer oppdelt modell. I den offentlige skolen blir alle foreldre spurt hvilken religion eller livssyn de tilhører. Ut fra svarene, utdanner staten religions- og livssynslærere med basis i de ulike tradisjonene. Religion- og livssynsfaget fyller én time i uka i den offentlige skolen.

På samme måte er det i helsevesenet, forsvaret og i fengslene. Hvis du blir innlagt på sykehus, tjenestegjør som soldat i Afghanistan eller havner i fengsel, blir du spurt hva livssynet ditt er. På grunnlag av dette utdanner den nederlandske staten livssynsrådgivere og omsorgspersoner for å betjene disse utsatte områdene der folk ofte er i personlige kriser og trenger noen å snakke med.

I DEN OFFENTLIGE skolen velger mellom 60 og 70 prosent av foreldrene humanistisk livssynsundervisning. Det var det beste anslaget vi fikk da Fri tanke deltok på et seminar om humanistisk lærerutdanning under årskonferansen til den europeiske humanistunionen EHF i Utrecht på forsommeren. Rundt 800 nederlandske offentlige skoler tilbyr humanistisk livssynsundervisning i dag. Imidlertid utgjør de offentlige grunnskolene kun rundt 25 prosent. Resten er private, og mange av dem er religiøse.

Den nasjonale humanistlærerutdanningen skjer ved HVO (Humanistisch vormingsonderwijs) som holder til i en kontorbygning i utkanten av Utrecht. Her møter vi rektor Nico Stuij samt lærerne Marijke van Meenen og Ibeline Polak.

– Vi forteller hva de ulike religionene og livssynene tror på og står for, ➤

01

Vi prøver å lære barn å forholde seg til livet og ta sine egne valg.

► og prøver å være så redelige som mulig. Hoveddelen av det vi underviser handler om etikk, moral og livsvalg på et humanistisk grunnlag, og ikke så mye om det konkrete innholdet i religionene, forteller Polak.

Det later til at mistro mellom humanister og religiøse grupper er totalt fraværende i Nederland. Ibeline Polak understreker at livssynsundervisning ikke handler om selvpromotering og misjonering. Det handler om å hjelpe ungdommen til å reflektere over livsvalg og grunnleggende etikk og moral.

– Har kristne og muslimske livssynslærerne den samme innstillingen?
– Absolutt. De er også underlagt regler for hvordan dette faget skal

være. Det skal være undervisning i etikk og moral fra et livssynsmessig ståsted. Dessuten er det viktig å huske at religion og livssyn også kommer inn i historie og samfunnsfagene, understreker Polak.

DET MENER HUN OGSÅ gjelder de fleste av de to tredjedelene av skolene som er private, og der mange er basert på kristendom.

– De aller fleste religiøse skolene er ganske liberale. Det er slik Nederland er. Vi er et veldig sekulært land, der de aller fleste, også de som har en religion, ikke er så veldig firkantede, sier hun.

Ser vi nærmere på hva som faktisk undervises i livssynsfaget, er det til forveksling likt opplegget for

Humanistisk konfirmasjon i Norge. Det handler om livsvalg, fellesskap, moralske dilemma, vennskap, pubertet og seksualitet. Faget undervises i 12-14 års-alderen.

– Det er umulig med en livssynsnøytral førstelinjetjeneste. Alle må være plass når det skjer. Det nytter ikke å sitte i beredskap hjemme i Nederland hvis det nettopp har vært et bombeangrep og du får traumatiserte soldater tilbake til leiren som nettopp har sett voksne og barn bli maltraktet av en klasebombe.

Det er Ingeborg Takken som forteller. Hun er sjef for de humanistiske kapellanene i det nederlandske forsvaret. Sammen med Marlies Joosten og Karen Joachim ønsker hun velkommen til stedet Beukbergen mellom Utrecht og Amersfoort. Det er Forsvaret som eier og driver anlegget, men det er ikke lett å se. Her er det ingen militære symboler eller bilder

02

av kongelige på veggene. Beukbergen skal være et fristed der traumatiserte soldater kan få samtaleterapi og få luftet tanker og ideer.

– Før brukte folk å si at Beukbergen er et sted der soldater blir pasifister fordi de blir oppmuntret til å tenke selv. Men jeg tror ikke det er så mange som sier det lenger. De fleste forstår at poenget er å hjelpe soldatene til å bearbeide ting de har opplevd, samt drive forebyggende arbeid, sier Marlies Joosten.

HUN FORTELLER at de fleste humanistiske kapellanene, som de kalles, er stasjonert på steder der det nederlandske militærvesenet har folk utplassert. Som i de offentlige skolene er humanismen godt representert her også. 38 av kapellanene er humanistiske, 50 er protestantiske, 50 katolske, mens hinduene, muslimene og buddhistene har to hver. Fordelingen styres

av soldatenes ønsker. Det vil si at 26 prosent av soldatene har ønsket seg en humanistisk samtalepartner. Også i Forsvaret, som i skolene, finner vi en grunnleggende tillit mellom livssynene.

– Jobben vår er å tjene soldatene. Mange har vært med på ekstreme ting som kan gi dem psykiske skader. Da er man et lyttende medmenneske og hjelper soldaten med å komme på rett spor. Det er det vi driver med her. Ikke misjonering. Slik er det for kapellanene fra de andre livssynene også, understreker Joosten.

ALLE OFFENTLIGE humanistiske rådgivere og samtalepartnere utdannes ved Det humanistiske universitet i Utrecht. Og for en gangs skyld betyr ikke ordet «humanistisk» i universitetssammenheng litteraturvitenskap, språkfag og kunstforståelse. Her betyr «humanistisk» det samme

01 Rektor Hans Alma har ingen tro på livssynsnøytralitet. Det blir å lure seg selv. Det er bedre å være ærlig og åpen på at vi alle lar våre holdninger bli farget av et livssyn, mener hun.

02 60-70 prosent av foreldrene velger humanistisk livssynsundervisning i den nederlandske offentlige skolen. Innholdet er ganske likt kursopplegget for Humanistisk konfirmasjon. Foto: HVO

som Human-Etisk Forbund legger i begrepet – det humanistiske livssynet. Rektor Hans Alma forteller til Fri tanke at «Universiteit voor Humanistiek» har 90 ansatte og rundt 400 studenter, på bachelor- og masternivå. Som de andre nederlandske humanistene, har også universitetsrektor Hans Alma en sterk grad av tillit til de andre livssynene.

– Humanismen er et selvstendig ►

Humanisme i Nederland

Humanistische Verbond beskriver seg som et åpent, humanistisk forbund som beskjeftiger seg med tilværelsens mening og som forplikter seg i forhold til samfunnet.

Kjerneverdiene er selvbestemmelse, toleranse, likeverd og frihet til egne valg kombinert med personlig ansvar.

Slagordet er
«Tenk selv – lev sammen».

Les mer på
humanistischverbond.nl

Livssyn i de offentlige skolene

60-70 prosent velger humanistisk livssynsundervisning i de offentlige skolene, som utgjør 25 prosent (omkring 800 skoler) av alle grunnskoler i Nederland.

I forsvaret er 38 «kapellaner» («sjelesørger»/samtalepartner) humanistiske – det utgjør 26 prosent av tilbudet og er basert på etterspørsel.

Humanismen er et selv- stendig livssyn, og vi er lite opptatt av å kritisere andre.

- livssyn og vi er lite opptatt av å kritisere andre. Vi har ikke denne livssynskampen som finnes i mange andre land. De kristne i Nederland er jevnt over veldig liberale. Dette universitetet eksisterer for eksempel på grunn av en kristen politiker som mente at når de kristne hadde sin egen rådgivingsutdanning, burde humanistene også få det. Når vi blir realt og rettferdig behandlet av de andre, viser vi tillit tilbake også, sier hun.
- Alma mener at når konfliktperspektivet er borte, åpnes det nye dører for humanismen. Da blir det mer oppmerksomhet rundt fellesmenneskelige mål som bærekraftighet, rettferdighet og menneskerettigheter.
- Det handler om å sette opp noen positive mål for humanismen som også kristne og andre religiøse kan slutte seg til, understreker hun.

EN MULIG INNVENDIG mot den nederlandske modellen er at folk – spesielt barn – blir sortert etter livssyn. Dermed kan livssyn bli gjort til en sterkere identitetsmarkør enn det strengt tatt trenger å være.

– Humanister har også et livssyn. Man formidler alltid et verdistandpunkt. Da er det bedre å være tydelig på dette slik at folk vet hvilket ståsted som ligger til grunn, sier rektor Hans Alma ved Det humanistiske universitetet i Utrecht.

Hun tror ikke livssynsnøytralitet er mulig, og mener det er bedre å være ærlig på det verdisettet man faktisk

har. Derfor har hun ikke noen tro på den «norske modellen», som Human-Etisk Forbund arbeider for, med mål om fellestjenester og livssynsnøytralitet.

– Faren ved den modellen Human-Etisk Forbund kjemper for i Norge, er at man tror den

sekulære humanistiske holdningen er nøytral.

Hun mener man vanskelig kan påstå at den nederlandske modellen merker skolebarn med religion eller livssyn.

– Vi prøver å lære barn å forholde seg til livet og ta sine egne valg. Det er målet for de andre også. Jeg har aldri hørt om noen overtramp her, selv om jeg selv sagt ser den teoretiske muligheten for det. Det oppdelte og likestilte systemet med en nøytral stat som overbygning har lang tradisjon i Nederland. Dette er sekularisme i praksis, konstaterer rektor Hans Alma. ♦

01 Alle avgangselever ved Det humanistiske universitetet i Utrecht får sette igjen en liten signatur. Håndavtrykkene pryder veggene inne på universitetet.

02 Inngangen til Det humanistiske universitetet i Utrecht er ganske beskjeden, og ligger i en trang, liten gate.

03 Marijke van Meenen (t.v.) og Ibeline Polak underviser ved den statlige, nederlandske utdanningen for humanistiske livssynslærere i skolen. Det humanistiske livssynsfaget tilbys på rundt 800 offentlige skoler i landet.

01

02

03

01

02

Det utstøtte folket

F Corbis / NTB Scanpix

01 En gruppe reisende romfolk har slått leir i nærheten av den rumenske landsbyen Valea Stanii, 13 mil øst for Bucuresti, i mai i år. Ikke mange romfolk lever slik lenger, da folk flest har sluttet å kjøpe deres tradisjonelle metallarbeider. Mange har – som vi vet – reist til land i Vest-Europa for å tjene penger eller tigge.

02 Europas behandling av rombefolkningen har vært like ille som behandlingen av jøder. I det som i dag er Romania var rombefolkningen gjennom århundrer slaver, og slaveriet opphørte først etter 1850. Størstedelen av rombefolkningen ble aldri integrert og forble et nomadisk folk på utsiden av samfunnet.

03 Hvilken framtid venter denne lille jenta? Vil hun også tigge i norske gater? 3. oktober er det åpent møte om romfolket i Humanismens hus. Les mer om møtet på human.no/oslo.

03

Da statskirka ble grunnlovsfestet

«Historisk skille mellom stat og kirke»
meldte mediene, mens ytterliggående kristne
demonstrerte mot at bibelen skulle ut av
Grunnloven. Hva ble egentlig endret?

01

F NTB/Scanpix

T Even Gran og Kirsti Bergh F NTB/Scanpix

Det var en mørk og skjebnetung dag – slik kunne det i alle fall virke på de som var møtt fram utenfor Stortinget denne mandagen i mai i 2012. Anført av den kjente abortpresten Ludvig Nessa marsjerte godt under hundre demonstranter rundt stortingsbygningen i protest mot at stortingspolitikkerne skulle «fjerne bibelen og kristendommen fra grunnloven». Verken demonstrasjoner eller trusselepost til stortingspolitikkerne hjalp, i Stortingssalen gikk grunnlovsendringene sin gang.

– Om man vender seg bort fra Gud, overtar ondskapen og forbannelsen, sa Nessa dystert til NRK.

MEN INNE I Stortingssalen var det egentlig få som vendte seg bort fra kristendom og Gud. Tvert om, den ene representanten etter den andre erklærte sin tilhørighet til kirka og understreket viktigheten av at Den norske kirke

etter endringene skulle fortsette som Folkekirke. Denne dagen handlet innleggene mest om hva politikerne ønsket for Den norske kirke, om dens historiske rolle og dens rolle som verdiforankring i samfunnet, og viktigheten av å videreføre kirka som møteplass. De var opptatt av å styrke kirkas plass hos det norske folk og styrke demokratiet i kirka. Statens forhold til kirka, som dette egentlig handler om, stod ikke like høyt på agendaen.

Aps Marit Nybakk understreket viktigheten av å styrke kirka som kulturbærer og kulturformidler.

– Det er når man føler trygghet for egne verdier at man kan forstå og ha

Kravet har kommet fra kirkas ledelse og fra dem som ønsker seg et sekulært samfunn, som Human-Etisk Forbund.

Senterpartiets Per Olaf Lundteigen

respekt for andres valg, for andres kultur og andres verdier, sa hun.

– Det er helt naturlig at Den norske kirke har en spesiell stilling, gitt den arven og den tradisjonen som Norge bygger på, og den plass Kirken har hatt i vår historie, sa Per Christian Foss fra Høyre.

KrFs Dagfinn Høybråten understreket hvordan den kristne innflytelse både har vært og er en velsignelse for det norske folk.

– En humanisme uten kobling til det gudgitte menneskeverdet kan lettere komme på avveier. Derfor er jeg glad for at den fornyede tekst i Grunnloven § 2 bekrefter at verdigrunnlaget «forbliver» vår kristne og humanistiske arv, erklærte Krf-representanten.

02

F NTB/Scanpix

SENTERPARTIETS PER OLAF LUNDEIGEN – en av tre som stemte mot endringene – var bekymret og understreket at dette var elitens og ikke folkets ønske.

– Nei, kravet har kommet fra kirkas ledelse og fra dem som ønsker seg et sekulært samfunn, som Human-Etisk Forbund. De som skyver minoritetene foran seg for å gjøre Norge mer sekulært, har en dårlig sak, for det er ikke noe stort rop derfra om å fjerne det religiøse fra det offentlige rom, mente Lundteigen.

Også partifelle Christina Nilsson Ramsøy var bekymret:

– Jeg frykter at dette bare er første steg i retning av et fullt skille mellom stat og kirke. Dette er en utvikling jeg ikke kan være med på. Derfor vil jeg ikke stemme for dette forliket, selv om Senterpartiet sluttet seg til det i 2008.

Etter innlegget fikk hun applaus fra galleriet, der en del demonstranter mot endringene hadde samlet seg.

– Det blir litt rart når noen påstår det er et statskupp som skjer i dag. At et flertallsvedtak i Stortinget skal være statskupp, det er helt nytt for meg på

venstresiden, sa SVs Hallvar Langeland med henvisning til protestene fra en rekke ytterliggående kristne.

DE STERKESTE TILHENGERNE av et fullt skille mellom stat og kirke, Venstre og SV, varslet at de ville levere inn sine primærforslag om et sterkere skille som de ville stemme for, før de deretter ville stemme for forliket subsidiært. SVs fjernet for eksempel henvisningen til «kristen arv» i Grunnlovens § 2 i sitt forslag.

Selv med bibelsitat og fordømmelse måtte Nessa og hans meningsfeller se at Stortinget vedtok endringene mot tre stemmer, alle fra Senterpartiet. Det burde trøste dem at riktignok er den *offisielle* statsreligionen borte etter vedtakene, men statskirkeordningen består. Og det ligger ikke i kortene at det skal bli store endringer i daglig praksis. Vi kommer fortsatt til å ha sykehus-, fengsels- og feltprester, kirka leder gravferdsforvaltningen, i sorg og krise kommer Den norske kirke fortsatt til å ha en sentral rolle, og det ser fortsatt ut som det er naturlig

01 Kirkerådets leder Svein Arne Linø og preses i Den norske kirke Helga Haugland Byfuglien (nr 2 og 3 fra v) presenterer grunnlovsendringene sammen med Stortingets kirke- og undervisningskomité.

02 Norske flagg og bibelforsvar. Demonstrantene utenfor Stortinget var bekymret for hva som vil skje med Norge når Grunnloven endres.

for det offentlige å velge Den norske kirke for offentlige minnehøytideligheter, nyfødte med foreldre som er medlem i kirka vil fortsatt automatisk bli tilhørige, det vil fortsatt være skolegudstjenester osv.

Det er fortsatt en lang vei til statskirkeordningen avvikles.

Men Human-Etisk Forbund, sammen med stortingspolitikere som er tilhengere av fullt skille, kommer til å sørge for at det også i neste stortingsperiode vil ligge inne et forslag om å endre Grunnloven og fullføre skillet mellom stat og kirke. ♦

Fortsatt tette bånd mellom stat og kirke. Det offisielle Norge markerte at det var ett år siden terroraksjonene 22. juli med gudstjeneste og minnemarkering i Oslo Domkirke. Her ankommer kong Harald sammen med biskop Ole Christian Kvarme.

HVA ER ENDRET I KIRKELOVEN OG GRUNNLOVEN?

➔ **Kirkeloven:** De viktigste endringene i kirkeloven innebærer at Kongens – dvs. Regjeringens og departementets – særlige kirkestyre avvikles. Det betyr at vi heller ikke lenger skal ha en kirkestatsråd. Etter gammel kirkelov var det kongen i statsråd som utnevnte nye biskoper, men det har kirka nå overtatt ansvar for. Med andre ord: kirka er mer herre i eget hus.

Ansatte i fornyings- og administrasjonsdepartementets kirkeavdeling må ikke lenger være medlemmer i kirka. Det trenger heller ikke statsråden være.

Samtidig får Den norske kirke fortsatt ikke lov til å være et eget rettssubjekt. Det er staten som skal representere kirken overfor domstolene. Staten har fortsatt en hånd på rattet i enkelte saker. Regjeringen kan for eksempel fortsatt reise læresak mot en biskop og vurdere de rettslige vilkårene i forbindelse med læresaker m.m..

Kirka beholder også ansvaret for gravferdsforvaltningen for alle innbyggere i Norge, uavhengig av hvilket livssyn de hadde.

➔ **Grunnloven:** De viktigste endringene er for det første at oppdragerplikten og statsreligionen i Grunnlovens § 2 – statskirkeparagrafen – er fjernet, og den nye verdiparagrafen lyder: «Værdigrundlaget forbliver vor kristne og humanistiske Arv. Denne Grundlov skal sikre Demokratiet, Retsstaten og Menneskerettighetene».

Grunnlovens § 4 – om kongen som kirkens overhode – er endret til at kongen «bare» trenger å bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.

Men Den norske kirke er nå grunnlovsfestet i den nye § 16: «Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsovelse. Den norske Kirke, en evangelisk-luthersk Kirke, forbliver Norges Folkekirke og understøttes som saadan af Staten (vår utheving). Nærmere Bestemmelser om dens Ordning fastsættes ved Lov. Alle Tros- og Livssynssamfund skulle understøttes paa lige Linje.»

Det er ikke lenger slik at halvparten av medlemmene i statsråd må bekjenne seg til statens offentlige religion.

At dette ikke innebærer en oppheving av statskirkeordningen, ble også understreket i stortingsforliket i 2008, hvor det står eksplisitt at «vesentlige elementer i statskirkeordningen skal videreføres». Blant de viktigste er kirkas særskilte forankring i Grunnloven, at kirka skal reguleres ved egen kirkelov, at geistlig ansatte fortsatt skal være statstjenestemenn, at kirkelig administrasjon fortsatt skal være del av statsforvaltningen, at kommunene fortsatt skal ha lovbestemt plikt til å finansiere kirka og være representert i kirkelig fellesråd.

Med andre ord er det fortsatt tette bånd mellom kirke og stat/offentlighet. ♦

På Fritanke.no kan du lese mer utførlig om dette, og du kan også lese hva menneskerettighets-ekspertisen har sagt om endringene. Se også generalsekretær Kristin Miles kommentar på side 28.

Ingen hastesak

Stortingsflertallet ble enige om den nye statskirkeordningen i 2008, etter at en NOU om forholdet mellom stat og kirke ble levert i januar 2006 og deretter sendt på høring blant annet til alle landets menigheter, omkring 2500 høringsinstanser. I april 2008 ble alle stortingspartiene enige om et forlik om stat og kirkeordningen. Grunnlovsendringer skal vedtas to ganger av to ulike storting, og dette var andre gangs vedtak. ♦

Forbundet

GENERALSEKRETÆREN

NOTISER

STYREMEDLEMMET

DE FRIVILLIGE

HUMANISTISK UNGDOM

F Dan-Raoul H. Miranda

Lot seg ikke lure

Mer enn hundre ungdommer deltok på Humanistisk Ungdoms «Ikke la deg lure»-leir i juli. Årets program var spekket med foredrag og aktiviteter inspirert av «Ingen liker å bli lurt-kampanjen», men likevel med nok av rom for lek og moro, flørt og sommergleder.

Her anskueliggjør astrofysiker Kristin C. Carlsson størrelsen på universet. Nysgjerrig på hva ungdommen gjorde mer?

Les leiravisa deres på humanistisk-ungdom.no

F NTB/Scanpix

Et kort skritt i riktig retning

21. MAI 2012 vedtok Stortinget viktige endringer i Grunnloven, og med det har Norge formelt sett ikke lenger en statsreligion. Endringene ble karakterisert som et historisk skille mellom stat og kirke og dermed også slutten på en mangeårig kamp mot statlig favorisering av ett trossamfunn. Dette er en sannhet med modifikasjoner. Teksten i Grunnlovens § 2 om at «*Den Evangelisk-Lutherske Religion forbliver Statens religion*» er riktig nok opphevet og erstattet av en verdiparagraf som sier at «*Værdigrundlaget forbliver vor kristne og humanistiske Arv. Denne Grundlov skal sikre Demokratiet, Retsstaten og Menneskerettighetene*».

MEN I EN NY formulering i § 16 fastslås det at Den norske kirke forblir «Norges Folkekirke». Vi har med det erstattet statsreligion med statskirke. Stortinget – det vil si alle partiene – uttrykte faktisk som forutsetning for vedtakene at vesentlige elementer i statskirkeordningen skulle videreføres. Dette er problematisk, også for Den norske kirke. Kirken ønsket seg større frihet og færre bindinger enn den fikk.

Human-Etisk Forbund kan heller ikke slå seg til ro med grunnlovsvedtakene, selv om det er noen gledelige forandringer: Grunnlovens § 2 er endelig endret, og vektleggingen av demokrati, rettsstat og

01 Abortmotstander og tidligere prest Ludvig Nessa demonstrerte 21. mai utenfor Stortinget mot at kirke og stat skilles. Han hadde med seg blant annet pinsevenner.

menneskerettigheter er viktig. Og for første gang nevnes også andre tros- og livssynssamfunn, som gis en grunnlovsfestet rett til offentlig støtte. Dette innebærer en anerkjennelse av tros- og livssynssamfunn og en erkjennelse av livssynslikestilling.

Endringene er et kort skritt i riktig retning, men ikke tilstrekkelige til at kampen mot statskirken kan avblåses. De nye statskirkeformuleringene gir oss heller ikke den nødvendige drahjelpen på andre områder, som likebehandling av religioner og livssyn i skolen, livssynsnøytralitet i omsorgstjenester og inkluderende offentlige minnemarkeringer. Vårt mål må fortsatt være en livssynsnøytral stat som ikke forskjellsbehandler religioner og livssyn. ♦

T Kristin Mile, generalsekretær Human-Etisk Forbund

Human-Etisk Forbund

Ønsker du mer utfyllende informasjon om Human-Etisk Forbunds livssynspolitiske standpunkt? Se human.no/Livssynspolitikk/

Human-Etisk Forbunds årlige landskonferanse (20.-21.10) har i år «Ekstremisme og toleransens grenser» som tema. Les mer på human.no/Landskonferanse

01

► Human-Etisk Forbunds landsmøtet i 2013 skal vedta nytt prinsipprogram og arbeidsprogram for de neste fire år. Arbeidet starter i høst, og fristen for å komme med innspill er 31. desember. Engasjer deg lokalt om du vil påvirke.

► Saker på dagsorden for Human-Etisk Forbunds hovedstyre utover høsten blir annet krise- og omsorgsarbeidet i forbundet, revisjonen av bioteknologiloven, kirkens tilhørigordning og forberedelser til det statlige religions- og livssynspolitiske utvalget leverer sin rapport ved årsskiftet.

► Tidligere styreleder i Human-Etisk Forbund, Roar Johnsen, ble gjenvalg som visepresident i den internasjonale humanistunionen IHEU på generalforsamlingen i Montreal i august.

► Pasienter ved Oslo universitetssykehus kan nå få snakke med sykehusimam, en sykehus-sikh eller en sykehushumanist. Alle har de gått på kurs ved Teologisk fakultet. **(8858)**

01

BARNESANG UTEN SALMEKLANG

➔ Småbarnsmor Ulrikke Udland Madsen i Mandal savnet et ikke-religiøst småbarnssangtilbud. Derfor falt det naturlig for henne som aktiv i lokallaget av Human-Etisk Forbund (HEF) å ta på seg oppgaven da forslaget kom opp. Med støtte fra HEF har hun nå etablert et gratis tilbud for barn i alderen 0 til 4 år.

– Vi har bare hatt det fire

ganger, men oppmøtet har vært over all forventning og tilbakemeldingene har vært gode. Det er tydelig at dette er noe Mandal har savnet, forteller Madsen.

Sangsamlingene holdes én gang i måneden på Kulturfabrikken på Malmø i Mandal. Mer info får du via Facebook-gruppa «Barnesang 0-4 år». En idé for andre småbarnsforeldre

01 Øyvind Liseth skapte koselig stemning med en rekke kjente og kjære barnesanger: Helt uten religiøse innslag. Initiativtager Ulrikke Udland Madsen sitter til venstre for ham i bildet.

med sangglade smårollinger og tilknytning til Human-Etisk Forbund? ♦

STATLIG VERN MOT KRITIKK?

➔ Holistisk Forbund (HF) har reagert på Human-Etisk Forbund (HEF) og kampanjen Ingen liker å bli lurt med en klage sendt til flere departement: «Vi i Holistisk Forbund ønsker å få beskyttet retten til å benytte og utøve alternativ medisin som en del av vårt livssyn og vår trosfrihet, siden Human-Etisk Forbund nå lenge har drevet massiv kampanjevirkosomhet mot mange av våre medlemmer og sentrale deler av vårt livssyn.», heter det i brevet. HF skriver

videre at det oppfatter kampanjen som «invaderende [sic] og aggressiv» og som «et direkte angrep ikke bare på all spiritualitet, men like mye på menneskers rett til å følge eget livssyn, altså trosfriheten – en av de sentrale bærebjelkene i et moderne demokrati», ja, rett og slett som «et slags livssynsovergrep».

Helse- og omsorgsdepartementet svarer blant annet ved å vise til at yttringsfriheten er sikret gjennom Grunnloven. HEF har svart HF og tilbakevist kritikken, og inviterer avslutningsvis til «teatime» i Humanismens hus. Les mer på Fritanke.no [8857/8866/8869] og følg med på om holistene tar i mot invitasjonen. Du kan fortsatt følge kampanjen på [facebook.com/ingenlikerabilurt](https://www.facebook.com/ingenlikerabilurt)

► «Tydelig og nydelig introduksjon til vitenskap», kaller forfatteren Phillip Pullman Richard Dawkins' *Magic of Reality*. Nå

utgis den på norsk av Humanist forlag i 2013! Ungdomsboka handler kort fortalt om hvordan verden ble forstått i tidligere tider og hvordan vitenskapen i dag forklarer verden. Magisk illustrert av Dave McKeen.

► Borghild Roes studiefond for 2012 har søknadsfrist 1. september. Stipendbeløpet er maks kr 50 000. Formålet må være «studie, reise, utredning o.l. innen livssynshumanistiske formål». Les mer på human.no.

► Joker-millionær Håkon Ekeberg (68) i Tønsberg ga sin «veldigdygghetspremie» på 10 000 kr til lokallaget av HEF.

► – HEF har hoppet alt for raskt til konklusjonen. Hvor er utredningene? Hvor er de strategiske vurderingene om hvordan man bør gå fram for å bli kvitt gutteomskjæring? spør Lars Gule i Fritanke.no [8876].

FRILUFTSLIV, KUNNSKAP OG VENNSKAP

➔ – Selv om det var Human-Etisk Forbund som arrangerte handlet det ikke om religion, det var ikke en antikristen leir. Jeg lærte mye samtidig som det var gøy, forteller Michal Hustoft (nr 3 fra v. bak), som i sommer deltok på den første norske varianten av Camp Quest på Tungenes Fyr i Rogaland. Der fikk 14-åringen bryne seg både fysisk og hjernemes-

sig med friluftsliv, arkeologi, førstehjelp, eksperimentell fysikk og geologi – og sove i telt. I tillegg til friluftaktiviteter, diskusjoner og sosialt samvær har leiren også hatt som målsetting å inspirere deltagerne til å tenke kritisk. Initiativtaker og primus motor til den sekulære sommerleiren for 12-16-åringer, Marit Karlsen Brandal, er godt fornøyd. Hun håper

konseptet kan spre seg til flere steder i landet. Arrangørene har bestemt at det blir leir til neste år også, så lenge det økonomiske går i orden. Det håper i hvert fall Michal. Han kommer gjerne tilbake for mer hjerne- og kroppsaktiviteter, og ikke minst interessante samtaler rundt leirbålet om kvelden. Les mer på [Camp Quests norske Facebookside](https://www.facebook.com/campquests). ♦

INKLUDERENDE BARNEKOR

➔ Kristne menigheter er gode på barnekor, men det passer ikke for alle. I Askim i Østfold har Human-Etisk Forbund derfor støttet et «konfesjonsfritt» barnekor.

– Jeg ønsker at barn som vil synge skal ha et alternativ til «Soul Children» og andre menighetstiltak, sier initiativtaker, småbarnsmor og styremedlem i HEF, Miriam Aune. Her er alle barn – uavhengig

av foreldres livssyn – velkomne.

Som babysangen i Mandal er koret nystartet i vår, og navnet har barn og foreldre funnet på sammen. Hver mandag er det øvelse, først for 4-6-åringene og etterpå for 7-8-åringene. Regnbuen barnekor finner du på Facebook. **Finnes det flere barnekorinitiativ i Human-Etisk Forbund?**

FORSKJELLS-BEHANDLING

➔ I Gaular kommune får Den norske kirke holde konfirmasjonsundervisning i skoletida mens Human-Etisk Forbund (HEF) ikke en gang får informere om sitt tilbud. Ordningen bunner i et kommunestyrevedtak fra 2006. Lokalpolitikere og far ved skolen, Jarl Tyssekvam, mener dette er klar diskriminering, og saken fremmes i kommunestyret i løpet av høsten. Også fem andre kommuner i Sogn og Fjordane praktiserer lignende ordning, noe fylkeslaget av HEF reagerer på. Les mer på Fritanke.no [8873]

Dialogens dame i Hovedstyret

Et hovedstyremedlem svarer

T Kristi Bergh F Adam Stirling

Lillian Hjorth vil være både humanist og menneskerettsaktivist.

Født sånn eller blitt sånn – hvordan ble du humanist?

– Jeg har en veldig rasjonell pappa som oppfordret til tro på vitenskap og rasjonalitet og en sidegren av slekta som var ganske kristen. Jeg fikk tidlig et bevisst forhold til livssyn.

Hva legger du i det å være humanist?

– Det er troen på mennesket og menneskeverdet og at vi i oss selv har det nødvendige kompasset som gjør at vi kan skape en bedre verden. Mennesket har både gode og dårlige egenskaper, men ved å dyrke og styrke de gode kan vi skape handlingsberedskap i forhold til det negative i oss selv.

Hva fikk deg engasjert i Human-Etisk Forbund (HEF)?

– Jeg har vært passivt medlem i alle år og benyttet seremoniene. Etter å ha holdt en studiesirkel i Oslo ble jeg spurt om å stille som hovedstyremedlem. Skummelt! Men jeg tenkte «det kan jeg ikke si nei til». Jeg mener at humanisme og menneskerettigheter er kompatible størrelser.

Hva synes du er de viktigste oppgavene for forbundet?

– I tillegg til kjernesakene, tenker jeg at vi har en viktig rolle å spille i forhold til det pluralistiske samfunnet Norge er blitt. Vi må lære å leve med at vi er forskjellige og møte hverandre med respekt og forståelse. Vi kan være gode til å formulere det perspektivet. Og så synes jeg det internasjonale arbeidet er viktig. Mange humanistorganisasjoner i verden sliter. Vi kan bistå og støtte humanistnettverk internasjonalt. Det trengs stemmer til å tale humanismens sak både i FN og andre steder.

Hva bør HEF mene noe om?

– Det er ofte snakk om at HEF ikke kan være «alle gode sakers mor», men jeg mener vi må ta stilling oftere. Det er viktig å vise at vårt livssyn kan begrunne viktige standpunkt. Vi må si i fra når vi føler menneskeverdet krenkes. Det er ikke noe poeng å være med i en organisasjon som ikke erkjenner at den noen ganger må være del av sivilsamfunnet som protesterer mot urett.

Hvor viktig er det å være religionskritisk?

– Vi må kritisere, men på en saklig og respektfull måte. At det ikke handler om at religiøse er dumme eller onde, men at vi mener praksisene vi kritiserer har negative konsekvenser. Kritik har en negativ klang, men man kritiserer fordi man ønsker noe annet. Så vi må fremheve hva vi ønsker isteden for.

Hvilke egenskaper bringer du inn i Hovedstyret?

– Det er kjempeviktig å ha menneskerettighetskompetanse og flerkulturell kompetanse i Hovedstyret. Det er kanskje det viktigste jeg kan bidra med. Jeg føler at jeg er dialogens dame.

Er du flink til å ombestemme deg?

– Det var et vanskelig spørsmål ... Jeg håper jeg er god til å ombestemme meg om argumentene er gode. Det å lytte til andre er den eneste måten å få verden til å gå framover på, da er det viktig at man kan ombestemme seg. I menneskerettighetsundervisningen gjennomfører vi dialogøvelser, hvor man kan forandre mening ved å flytte på seg etter å ha hørt argumenter for og i mot. Det er en lærerik øvelse, for den viser så konkret at når man snakker og lytter til andre, kan man forandre standpunkt, eller bli sikrere på eget standpunkt. Uansett blir man klokere. ♦

Lillian Hjorth (49)

Yrke:

Daglig leder for Menneskerettighetsakademiet

Konfirmert:

Kirkelig

Antall år aktive:

4

Hva i forbundet:

Hovedstyremedlem, ledet studiesirkel i menneskerettigheter

Human-Etisk Forbund tilbyr fire livsfaseseremonier, navnefest, konfirmasjon, vigsel og gravferd.

Neste utgave:
Gravferd

Human-Etisk Forbund og vigsel

Human-Etisk Forbund fikk full vigselfrett i 2004.

Human-Etisk Forbund har foretatt vielser av homofile og lesbiske siden felles ekteskapslov trådte i kraft i 2009.

Så lenge det er praktisk mulig strekker Human-Etisk Forbunds vigslere seg langt når det gjelder vigselfsted - fra idylliske hager og kritthvite strender til fjelltopper. Kriteriet er at vielsen blir verdig.

Human-Etisk Forbund har 153 vigslere i hele landet. 109 kvinner og 44 menn.

– Slik er kjærlighetens praktfulle regnestykke: Det som vi deler, blir ikke mindre, men større!, forkynner vigslere Knut Vogt Engeland. Finnes det hyggeligere sommerjobb?

– KJÆRLIGHET ER...

T Kirsti Bergh F Nadia Frantsen

Knut Vogt Engeland (67) nynner mykt, mens han ser utover Ringnes festsal i Oslo. Det er et staselig seremonilokale, akkurat noe sånt han synes Human-Etisk Forbund burde ha eid. Sola plirer inn gjennom vindusglasset og sprer små stryk av varme fra junidagen som manner seg opp utenfor. Den snart pensjonerte lektoren er klar. Dresden sitter pent, men ikke prangende. Humanistsymbolet i sølv på jakkeslaget skinner i lyset. Han var ute i god tid, har for ørtende gang sjekket at han har med de riktige ordene – med de riktige navnene, og de riktige, viktige papirene. Han har vekslet noen avklarende ord med flere av de mange involverte, både brudepar, toastmaster, hovmester, mødre og fedre.

– Hvor nervøs er du på en skala fra 1-10 nå?

– Tja ... mellom 4 og 5 kanskje, humrer han. Etter sju år som offentlig godkjent vigslere for Human-Etisk Forbund har han en viss rutine. Så glimter det i øyet.

– Meen, du kan jo bli for lite nervøs og ta det for mye med ro. Det har skjedd meg én gang, da jeg glemte formularet

og måtte ta det etter hukommelsen. Da var jeg helt svett.

I DAG HAR KNUT kontroll, ro og tilstedeværelse. Musikken starter, brudgom, forlovere, gjester og vigslere har funnet sine plasser. Så går døren opp, og bruden, fulgt av sin mor og brudepiker, skrider inn til en symfoni av fotoknips. Endelig står brudeparet der, sammen, med glitrende øyne og blussende kinn. De ser på hverandre og på vigsleren, som smiler beroligende.

– Kjære brudepar! Kjære Gidske og Simen!, sier Knut med trykk.

– I dag opplever vi en gledens dag! For i dag fylles vi alle av gleden over at to velger hverandre for å dele noe – for dermed å leve mer enn noe menneske kan leve alene. For slik er kjærlighetens praktfulle regnestykke: Det som vi deler, blir ikke mindre – men større!

DETTE ØYEBLIKKET er høydepunktet i det som er en litt lengre prosess. For Knut er hver vielse han forestår mye mer

01 – Kjære brudepar! Kjære Gidske og Simen! I dag opplever vi en gledens dag, begynner vigslere Knut Vogt Engeland sin tale.

01

► enn bare selve seremonien. Humanistiske vielser er ikke samlebåndsvielser, hver tale er personlig og basert på flere møter med brudeparet.

Kjæresteparet Gidske og Simen møtte vigsler Knut første gang allerede før jul, hjemme hos brudens mor, som kjenner Knut og kona fra gamle dager. Derfor hadde de spurt spesielt om ham. Det er også grunnen til at han er så langt fra sin «jurisdiksjon», som vanligvis er Buskerud.

NÅR KNUT MØTER det vordende brudeparet pleier de å begynne med selve seremonien.

– Det er et fint sted å begynne, og så snakker vi oss varme på det. Jeg føler meg litt som en seremonirådgiver, for jeg har vært gjennom mange seremonier og er kurset i det. Det er relativt enkle ting, men brudeparet gjør som regel dette for første gang og har ikke tenkt systematisk om dette.

Sammen setter de opp en plan for hva som skal skje under seremonien, om det skal være en enkel seremoni eller ett eller flere kunstneriske innslag av musikk og dikt, hva slags entre brudeparet skal gjøre – sammen eller hver for seg.

Gidske og Simen ønsket – og fikk – en veldig enkel seremoni, der bruden kom inn til musikk, vigsleren holdt talen og framsa det formelle vigselsformularet, brudeparet ga sine ja, byttet ringer og kysset – og gikk ut sammen til musikken fra Star Wars.

– Jeg synes jo det er fint hvis det er inkludert litt solosang og kanskje et dikt i tillegg, sier Knut, som derfor har flettet et par dikt inn i talen denne gang.

NÅR DE ER FERDIGSNAKKET om seremonien, får Knut dem til å fortelle litt mer om seg selv, hva de er opptatt av, deres utdannelse, jobb og hvordan de møtte hverandre.

01 Etpar uker før selve vielsen møttes Knut og brudeparet Gidske og Simen i festlokalene for befaring og gjennomgang av seremonien. – Det er viktig å passe på ikke å gå for fort ut, råder Knut.

02 Vigselsuniformen er en pen, men diskret dress, og humanistsymbolet må være med.

– Og så etter hvert kommer vi over i de mer personlige tingene – «hva så dere i hverandre?» og slikt. Da kan det ofte være litt vanskelig å vite hvor langt jeg skal gå. Jeg skal jo ikke være sjelegransker heller, sier Knut.

Samtidig som talen skal være personlig. Han pleier å ta med seg et sett med spørsmål som han gir brudeparet, som de kan bruke litt tid på å tenke over og svare på seinere.

Og, som en del av det humanistiske verdigrunnlaget, kommer han også inn

02

Jeg føler meg litt som en seremonirådgiver.

på temaet likestilling.

– Jeg kan for eksempel spørre «hvordan fordeler dere arbeidet i hjemme?». Jeg ønsker jo ikke å legge meg opp i deres privatliv, men stimulere til samtale om det.

Etter å ha hatt den personlige vigselssamtalen, møtes vigsler og brudepar igjen seinere, for å gå gjennom detaljer i seremonien, se på lokalitetene og avklare uklarheter.

Da Knut, Simen og Gidske møttes på befaring i Ringnes festsal et par uker før bryllupet, måtte de i tillegg til å øve på å gå sakte og verdig nok, også gjøre unna noen formaliteter – nemlig skrive under kontrakten, som de glemte ved forrige møte.

– Det skulle vi egentlig ha gjort før, sier Knut litt beskjemmet mens han sjekker legitimasjonen deres.

Formalitetene må være i orden, for dette er ikke bare en seremoni, men en kontraktsinngåelse mellom paret og samfunnet, som Human-Etisk

Forbund forestår på vegne av det offentlige.

Talen Knut skriver er en syntese av en personlig tale til brudeparet og betraktninger om ekteskapet og livet fra et humanistisk perspektiv.

Det er ikke noen reklametale for Human-Etisk Forbund, forbundet blir ikke en gang nevnt.

– Men jeg pleier alltid å sørge for at humanistsymbolet er til stede, understreker han.

KNUT VOGT ENGELAND har vært gravferdstaler for Human-Etisk Forbund i mange år, og holdt blant annet talen ►

TRENGER FLERE VIGSLERE

► **Vigselstilbudet** vårt er populært, og flere steder i landet trenger vi nå påfyll av vigslere, forteller Tale Pleym, seremonirådgiver for vigsler i Human-Etisk Forbund.

I juni hadde Human-Etisk Forbund registrert 668 vigsler på landsbasis, like mange som i løpet av hele 2011. Mens noen fylker er dekket i forhold til dagens antall seremonier hvert år, har andre fylker mer presserende behov for nye vigslere. Dette gjelder blant annet Buskerud og Vestfold. Hordaland har også sterk økning i antall vigsler, fra vanligvis omkring 45 til over 70 i år.

– Er du interessert i å bli vigsler, ta kontakt med fylkeslaget ditt, som kjenner behovet i ditt fylke.

Alle som ønsker å bli vigsler må først gjennomgå grunnkurs for vigslere, og det er fylkeslaget som anbefaler deltagere til kurset. For å kunne bli anbefalt må man oppfylle følgende kriterier:

- vært medlem i minst 2 år
- være mellom 23 -75 år
- ha plettfriandel og generelt godt omdømme
- være en god representant for Human-Etisk Forbund
- være personlig egnet for rollen som vigsler
- kunne påta seg minimum 4 oppdrag per år, med god tid til møter, taleskriving og øvrige forberedelser.

i Utøya-offeret Monica Bøseis gravferd i fjor. Da forbundet fikk vigselfrett meldte han seg til innsats her også.

– Etter å ha beskjeftiget meg mye med død fikk jeg et ønske om å se kontrasten. Jeg ville være med å synliggjøre vigselfstilbudet – og å synliggjøre at det finnes et valg, forteller Knut.

Som vigsler må han påta seg minimum fire vigsler hvert år.

– Jeg har ikke telt, men jeg har vel hatt seks vigsler i året, til sammen er det rundt før, tipper jeg.

Sommeren er selvsagt høysesong, og da har han gjerne to-tre vigsler. Denne sommeren ble det booket hele seks vigsler fra mai til september, og i juli hadde han to vigsler på samme dag. Da er det viktig å holde orden på sakene for at ikke brudeparens navn, talene, stedene eller datoen skal blandes sammen.

– Jeg er livredd for at det skal bli feil. Jeg må sjekke og sjekke og sjekke, for å være helt sikker, sier han. Men han smiler bredt og ler.

I MOTSETNING TIL en borgerlig vigsler, er Human-Etisk Forbunds vigslere fleksible i forhold til hvor vielsen skal holdes. Så med en humanistisk vigsler er muligheten for selvbestemmelse stor.

– Noen ganger skjønner jeg at paret ikke helt ser forskjell på oss og en offentlig vielse. Det er litt forstemmende, men da gjør jeg oppmerksom på at vi har et livssyn med på kjøpet. Det hender at de ikke virker så interessert i den humanistiske biten,

Det er viktig å presisere at det ikke er mye som skiller oss fra mange religiøse.

det er bryllupet og det å være med å planlegge prosessen de er interessert i. Men stort sett vil jeg si at de har et visst forhold til humanismen når de velger oss.

Og selvbestemmelse er jo også en viktig del av humanismen.

– Det hender noen feilaktig bruker uttrykket «prest fra Human-Etisk Forbund». Føler du at du blir sett på som det?

– Hehe, jo ... Jeg kommer jo fra en prestefamilie.

Prestesønnen leste og tenkte seg ut av troen i ung alder, noe som var vanskelig en stund.

– Men ikke lenge, foreldrene mine var veldig romslige mennesker. Jeg tenker på mine egne barn, hvis en av dem blir glødende religiøs, må jeg også akseptere det. Man må kunne leve sammen selv om man har forskjellig livssyn.

DET SOM ER FELLES er vel så viktig som det som skiller.

– Jeg synes det er viktig å presisere at det ikke er mye som skiller oss fra mange religiøse, i praksis står vi for mange av de samme verdiene, men det er begrunnelsen som er forskjellig. Og jeg synes det er bra å kunne si at det er ikke noen guddom som gir mening til livet ditt, den må du finne fram til på egenhånd. Det er kanskje litt ensomt, men det er samtidig en styrke å se at sånn er det. Det er du selv som har ansvar for livet ditt og valgene dine, poengterer han.

Knut minner litt om en prest – i beste forstand – der han står foran bru-

deparet Gidske og Simen denne dagen i begynnelsen av sommeren. De smiler til vigsleren og til hverandre, som bare et blussende brudepar kan smile. Både de to og alle andre til stede i festsalen på gamle Ringnes bryggerier humrer og svelger vekk klumper i halsen om hverandre når Knut taler.

Etter at brudeparet har gitt hverandre sine ja og verdig – og i riktig tempo – vandret ut og ned trappa, står vigsler Knut igjen mens rorte og muntre bryllupsgjester følger etter brudeparet ut.

– Jeg ble rørt, kunne det merkes på stemmen?, spør han.

Det skjer noen ganger, at han blir beveget over stunden, enten det er gravferd eller vigsler. Også nå, med de to unge som står foran ham og har valgt å satse på hverandre. Det å få være en del av livene deres en kort stund i akkurat denne perioden, føles viktig og meningsfullt.

– Jeg begynner jo å bli en gammel man, så jeg synes det er veldig hyggelig å treffe disse unge menneskene som har livet foran seg, smiler han. ♦

01 Talen skal føre både til latter og klump i halsen, men når selve vigselsformularet lese, skal det være verdig og høytidelig – da er det alvor.

02 Vigsler Knut står igjen etter at brudeparet og bryllupsgjestene har gått. Så forlater han diskret lokalet. Jobben er gjort.

03 Så var de gift! Brudeparet, som nå ikke lenger er Koene og Røyseland, men Koene-Røyseland, på vei ut til musikken fra Star Wars.

01

02

03

F Tonje Margrethe Akerholdt

01

– VALGTE HUMANISTISK PÅ GRUNN AV DET PERSONLIGE OG VERDIENE

➔ **Hvorfor vi gifter oss?**, Gidske Koene-Røyseland* (27) gjentar spørsmålet med en liten latter.

– Det er et spørsmål vi har fått utrolig ofte faktisk, svarer Simen Koene-Røyseland (25). – Og mitt svar er i hvert fall at det er for å vise Gidske og alle andre, at dette her er *det*! Det er å ta et standpunkt om å holde ut resten av livet. Og det er en fin måte å gjøre det på, smiler han og ser på Gidske. De to er på befaring med vigsler i festsalen et par uker før bryllupet. Innimellom øvelse på å gå verdig og sakte nok og sjekking av viktige detaljer, svarer de på de store spørsmålene.

På spørsmål om hvorfor det ble humanistisk, er det Gidske som fører ordet. Hun er vokst opp utenfor statskirken, med religionshistoriker-mamma og fikk presentert mange ulike livssyn. – Jeg endte opp med å synes Human-Etisk Forbund var det beste. Jeg var medlem tidligere og er medlem igjen nå, forteller hun. Simen kommer fra et kristent hjem, men tror ikke lenger. – Vi står for mange av de samme verdiene som HEF: troen på mennesket og troen på det rundt oss. Jeg drar det inn i jobben min med barna. De er veldig viktige – ikke hva de tror på – men hva de kan gjøre med seg selv og hva de kan, og det gjelder jo for oss voksne også.

De setter pris på å få lov til å sette rammene for seremonien selv, som at de kunne bruke sountracket til den første Star Wars-filmen som utgangsmarsj. Men litt mer utfordrende er det å svare på alle spørsmålene de har fått tilsendt. – Noen spørsmål er enkle, for de handler om oss, hehe. Men så må man jo tenke på hva man egentlig står for når man ser på spørsmålene. Jeg måtte gå inn i meg selv og finne ut hva jeg tror på, hva jeg tenker i forhold til ekteskapet. Det er en fin ting å gjøre og er med å gjøre oss mer sikre på at vi gjør dette på trygg grunn og av de riktige årsakene.

– Enig, istemmer Simen.
– Så hvis dere skal oppsummere i tre ord hva deres ekteskap skal bygge på?
– Oj... Gjensidig respekt!
– Kjærlighet – det er jo en klisje, men like fullt sant. Og likeverd.
– Ja, og frihet til å være seg selv, legger Gidske til.
– Nå ble det fire ord ...
– ... Du kan avgjøre om det skal være frihet eller likeverd, sier Simen i en spøkefull tone og smiler ømt til kjæresten sin.
– Det skal være begge deler, slår hun fast.
– Det tror jeg er det viktigste.

**) Parets felles etternavn etter vigselen.*

– VI VIL VISE AT VERDEN GÅR FRAMOVER

Gjennom den humanistiske vigselen fortalte Ann Mari og Trine at de og de tre barna var en familie.

➔ Foran et gjestebud på nesten sytti familiemedlemmer og venner ble Ann Mari (32) og Trine Johansen (33) erklært som rette ektefolk å være i en humanistisk vigselsseremoni i Hillestad fjellhall i Åsgårdstrand 26.mai. Det var en så følelsesladet vigsel at knapt et øye var tørt etterpå. Mer enn én mamma hulket høyt underveis. Da Fri tanke møter de nygifte tre dager etterpå er rekkehuset fortsatt preget av bryllupet, med lilla bryllups-

dekorasjoner både her og der. Selv om de to har bodd sammen og hatt hverdagsliv med tre barn en god stund allerede, svever de fortsatt litt på en rosa bryllupssky.

Det var synet av en humanistisk vigsel på tv som gjorde utslaget.
– Vi tenkte «herregud, så personlig!», og så begynte vi å søke på nettet og lese mer om Human-Etisk Forbund og vigsel og sånn. Vi lurte på om alle vigslene var så personlige, forteller Ann Mari.

SELV OM HUN hadde hatt en kjempefin navnefest for sine tvillinger hadde Trine vært usikker på om hun skulle melde seg ut av statskirka. En tv-overført humanistisk gravferd for et av Utøya-ofrene var med og gjorde utslaget.

– Det var noe av det fineste jeg har sett. Det handlet om den personen – det hadde ingenting med religion eller Gud å gjøre.

Da de hadde bestemt seg for huma-

nistisk vigsel, kom vigsler Anneline Thomassen hjem til dem for samtale.

– Hun var helt fantastisk, sier de samstemte.

– Vi fikk kjempegod kjemi med en gang. Hun var her i tre timer og pratet.

En av grunnene til at den første samtalen ble over tre timer lang, er den sterke historien de ville fortelle. Etter at det ble slutt mellom Trine og faren til Simen (11), ble hun seinere kjæreste med Sylvia. Sylvia ble gravid gjennom inseminasjon hos det danske senteret Storken, og fødte tvillingene Adrian og Tuva (5). Men Sylvia ble dessverre syk og døde for tre år siden. I forståelse med Sylvias familie overtok Trine foreldreretten til de da to år gamle tvillingene. Dette er del av historien til Trine og Ann Mari.

– Det var jeg som fridde, forteller Ann Mari.

DET Å BLI KJÆRESTE med Trine og å ta del i hennes familiesituasjon endret

01 Den humanistiske vigselen markerte for Trine (t.v.) og Ann Mari, og de to og barna Tuva (5), Simen (11) og Adrian (5) er en familie.

henne. Med frieriet ville hun vise at hun mente alvor, og ikke bare i forhold til Trine.

– Jeg ville vise for barna – også for eldstemann Simen – og Sylvias familie på Vestland, at jeg er her for å bli. At det ikke er noe annet jeg heller vil enn å være her.

– Vi hadde jo snakket om å gifte oss, men jeg ble veldig overrasket da hun en helt vanlig mandag kom og satte seg på kne. Og jeg ble veldig, veldig glad. Jeg har også hatt et ønske om at vi skal bli ett, at vi blir en familie formelt sett, sier Trine.

ANN MARI OG TRINE OG BARN har ikke møtt fordommer i lokalsamfunnet, ➤

Ekteskap er en menneske-rettighet, ikke et privilegium for heterofile.

► men de vet at det er andre familier som deres som opplever det.

Noe av det Ann Mari poengterte i sin bryllupstale var dette «vi er ikke en A4-familie, men vi er en veldig, veldig fin familie».

– Når vi gifter oss, er det også for å sende ut signaler til andre der ute som finner seg en av samme kjønn. For vi er en helt vanlig familie, hvis du skjønner. Familiedynamikken vår er den samme som i en heterofamilie. Vi drar i badeland og deltar på andre aktiviteter med barna, vi spiser middag på vanlig vis. Vi vil også vise samfunnet at det går faktisk framover. Det er bare siden 2009 at det har vært lov, og Norge er fortsatt et av få land hvor det er lov.

– Hadde det vært det samme med et partnerskap?

– Nei, svarer de samstemte.

– Ekteskap er en menneskerettighet, ikke et privilegium for heterofile. Og vi er mennesker på lik linje med andre, sier Ann Mari bestemt.

SPØRSMÅLENE VIGSLEREN hadde med til dem og ba dem gi svar på, satte i gang en tankeprosess hos dem.

– Jeg tenkte dette var noe jeg kunne svare på i farta, men herregud, det var ikke bare bare å sette ord på hva jeg legger i begrepene likeverd, respekt og frihet!

De fant ut at det som fungerte var å sette seg ned, åpne en flaske vin og snakke sammen.

– Det var en fin ting å gå gjennom disse spørsmålene. Ofte er det mye snakk om hvordan bevare kjærligheten, men ikke så ofte om hvordan bevare respekten. Vi brukte mye tid på

spørsmålene, sier Trine.

Ann Mari nikker:

– Vi tok dem dødsalvorlig!

– Vi kom inn på situasjoner vi har vært igjennom og situasjoner vi vet

vil komme. Hvordan vi skal forholde oss til Sylvias familie, hvordan vi skal gjennomføre adopsjonsprosessen, hvordan vi skal ta vare på hverandre gjennom disse prosessene – spørsmål vi ikke hadde diskutert hvis vi ikke var utfordret på det. Det har gitt oss styrke og selvtillit på å gå inn i ekteskap. Vi er veldig riktig for hverandre, smiler hun og ser på kona si.

– Jeg synes det var veldig bra at dette var en del av forberedelsene til vigselen. Det burde være obligatorisk, mener Trine.

NOE AV DET VIGSLEREN spurte dem om var hva de ville kommunisere til familie og venner gjennom seremonien.

– Vi vil kommunisere kjærligheten som familie, var deres svar.

Den 26. mai var det de gjorde, gjennom en seremoni de følte var dem hele veien gjennom. Med de sangene og de diktene de følte beskrev dem, og ved å inkludere de tre barna i vielsen – og også å nevne tvillingenes avdøde mor.

Det sterkeste øyeblikket for de to ble faktisk da de signerte vigselpapirene.

– Det var en del av seremonien jeg ikke var klar over før vigsleren fortalte det. Det syntes jeg var så fint!

De fikk tilbakemeldinger på at vigselen var noe av det fineste gjestene hadde vært med på.

– Dagen ble akkurat så fin som vi ønsket oss, erklærer de. ♦

Kirkebryllup

➔ Selv om kirka har de fineste seremonilokalene blir tradisjonelt kirkebryllup stadig mindre populært. Færre enn 4 av 10 gifter seg nå i kirka.

Gifte seg humanistisk?

➔ Fikk du lyst til å gifte deg humanistisk nå? Da må du eller din kjære (eller begge) være medlem, og så må dere henvende dere til Human-Etisk Forbunds fylkeskontor i hjemfylket minst tre måneder før ønsket bryllupsdato. Forbundets fylkesansatte vil finne ledig vigsler. Les mer på human.no.

Vigsel for alle

➔ Human-Etisk Forbunds vigselformular er felles for både heterofile og homofile par.

➔ Felles ekteskapslov trådte i kraft i 2009.

➔ Human-Etisk Forbund ser endringene i ekteskapsloven som en direkte oppfølging av likeverdighetstenkningen som er forankret i Menneskerettighetserklæringen.

01

Fem år og forbi trassalderen

EN STRÅLENDE SOMMERDAG for fem år siden satt 50 engasjerte ungdommer og noen voksne ansatte og tillitsvalgte fra Human-Etisk Forbund (HEF) i en svett sal og stiftet organisasjon. Fem år har gått siden Humanistisk Ungdom (HU) ble stiftet. Vi er kanskje forbi den verste trassalderen, men har fremdeles sprelske påfunn og en lekenhet som moderorganisasjonen har litt mindre av.

VI HAR HATT avdøpingsaksjoner, ørepropp- og sovemaskeaksjoner mot den ekskluderende praksisen med skolegudstjenester, aksjon for kongens livssynsfrihet, utallige seminarer og årlige sommerleirer som har gitt venner og lærdom for livet.

Noen av aksjonene våre har vært litt skarpe: Da vi hadde øreproppaksjon (for å blokkere lyden av forkynnelse i skoletiden) fikk vi kritikk for å være for krasse, og da vi året etter delte ut sovemasker med oppfordring om å løfte sløret og se ekskluderingen som foregår i norske skoler, slo avisen Vårt Land opp på forsiden at vi oppfordret til å sove i timen. I fjor ble verdiene fra kampanjen videreført i brosjyren «Skole for alle – uansett tro eller tvil», der vi argumenterer for inkluderende skoleavslutninger.

VI HAR KLART å være veldig synlig til tross for at vi er en ganske liten organisasjon.

01 2008: Halvt år gamle HU overleverer 600 postkort til Kunnskapsdepartementet med krav om nye bøker til RLE-faget.

Vi har vokst jevnt og trutt, men har sannelig hatt noen voksesmerter.

Vi i HU vil oppfordre både dere medlemmer og aktive i HEF og i HU til å bli enda mer bevisste på Humanistisk Ungdom! Det er ikke frekt å spørre noen du tror det kan være relevant for om de har lyst til å bli medlem. (Bli medlem? Send «HU inn» til 2160.)

Helt siden fødselen har vi fått uvurderlig hjelp. Lokale tillitsvalgte, Hovedstyret og ansatte – ja, alle i moderorganisasjonen har bidratt til å oppdra oss til den spreke fem-åringen vi er i dag. Tusen takk!

Vi har opplevd mye i våre første fem år, og gleder oss til boller og brus 16. august! Ikke minst gleder vi oss til å vokse enda litt mer, og å se hvor store vi kan bli før vi når tenårene. ♦

T Helene Kleppesto,
Humanistisk Ungdom

Humanistisk Ungdom

Høstseminar for medlemmer over 18 år 16.-18. november. Les mer på humanistisk-ungdom.no.

Vil du motta Humanistisk Ungdoms nyhetsbrev? humanistisk-ungdom.no/nyhetsbrev.

01 «Det er også noe med internett: det er så mange som er så dumme! Ufattelig dumme! Som gjennom internett har fått en kanal til å eksponere sin egen dumskap», sier Lars Gule. Bilde fra terrorretts-saken mot Anders Behring Breivik i Oslo tingrett 2012.

Tema

Vårt eget ekstremistpotensial

Vi har sett hva ekstremisme kan føre til. Etter fjorårets terrorangrep er det tid for selvransakelse. Finnes det et ekstremistisk potensial i religionskritikken? Ateister og humanister er flinke til å kritisere religiøs intoleranse og ekstremisme, finnes det en fare for at vi blir intolerante selv? Og kan det bikke over i rasisme?

T Marie Laland Ekeli F Corbis/Scanpix

– Ja! Det finnes alltid et potensial for ekstremisme i den religionskritiske posisjonen.

Lars Gule er klokkeklar. Filosofen, forskeren og samfunnsdebattanten har fulgt saken mot terrorist Anders Behring Breivik i Oslo Tingrett. Gule er en av de som hyppigst har pekt på politisk ekstremisme som forklaring på det store spørsmålet: Hvordan kunne dette grusomme skje? Og han har tyngde bak pekefingeren. Siden 2006 har han brukt mye av fritiden på å imøtegå hatefulle, rasistiske og islamofobe¹ meninger på nett, også fra Breivik selv. Erfaringene med nett-ekstremisme har han samlet i boka *Ekstremismens kjennetegn*, som kom ut tidligere i år.

– Den banale ekstremismen er det som oppstår når man på kritisk grunnlag tenker strengt logisk, og sier: «Her har vi noen premisser. Du har sluttet deg til noen av disse premissene, da må du også være enig i konklusjonen.» Med andre ord, hvis du sier: «For kristne er Bibelen en viktig bok. I Bibelen opptrer en brutal og fæl Gud. Da må de fleste kristne være fæle fordi de heier på denne guden». Men det er ikke riktig! All erfaring og kunnskap om mennesker som bekjenner seg til kristen tro tilsier at det store flertall av dem oppfører seg som alle andre. Å beskyldte kristne for å mene, gjøre eller være noe annet enn det de er, er en ekstrem kritikk fordi den bryter med det vi vet om virkeligheten, sier Gule.

Det er nemlig definisjonen på ekstremisme, ifølge Gule: Oppfatninger som er bortenfor det vi faktisk vet, det som vitenskapen kan fortelle oss. Han kaller det deskriptiv ekstremisme. Her finner du blant annet konspirasjonsteorier og raseforestillinger. Den normative varianten oppstår når du inntar en politisk posisjon som innebærer at du bryter med veletablerte og godt begrunnede etiske normer.

– Som å påstå at svarte er mindreverdige, derfor kan de diskrimineres, forklarer Gule.

Han synes stort sett religionskritikere med bakgrunn i HEF holder seg innenfor grensen av hva som er ålreit. Men ikke alle, alltid.

– Noen religionskritiske utsagn, for eksempel på verdidebatt.no, kan bære preg av en overdreven ensidighet som i seg selv blir en form for ekstremisme.

Kampanjen «Ingen liker å bli lurt», som satte sinnene i kok hos en del, mener han derimot ikke trækker over.

– Det er ikke kampanjen som er ekstrem, men Holistisk Forbund som reagerer politisk normativt ekstremt når de appellerer til myndighetene for å få hjelp til å begrense kritikken fra HEF. Kampanjen er rasjonalitetsforsvar og religionskritikk, høyst legitime aktiviteter, sier han.

– Hva med uttrykk som «religion er roten til alt ondt» og «religion burde forbys». Ikke helt uvanlig å høre fra ateister?

Det er også noe med internett: det er så mange som er så dumme!

Lars Gule

– Og det er det ikke noe galt i! At religion er roten til alt ondt, er et standpunkt. Når man forsøker å begrunne, vil man fort oppdage at det er feil. Enhver begrunnelse er

samtidig en nyansering. I noen sammenhenger kan religion være den viktigste forklaringsfaktor til at noe har gått galt, men en generell uttalelse om at religion er roten til alt ondt, er skjev. Hvis du fortsetter å insisterer på det standpunktet, har du gått i ekstremismens felle.

Han sukker litt:

– Heldigvis er det ytterste få som gjør en livsstil ut av religionskritikken, i motsetningen til rasister, islamofobe og antisemitter som gjør disse posisjonene til den viktigste forklaringsfaktor i hele deres virkelighetsforståelse. Da har du et problem. ➤

01 Lars Gule mener det er ekstremistisk å mene at alle kristne er brutale og fæle fordi Gud er brutal og fæl i Bibelen.

02 Morten Rølling har laget sju kjøreregler for religionskritikk på nett.

03 Olav Elgvin blogget for å motvirke islamofob mytespredning.

04 Cora Alexa Døving mener islam ser ut til å være motpolen vestlige verdier måles mot.

● Se fotnoter side 48

01

03

02

04

F Adam Stirling

01 Arne Tumyr, leder for Stopp Islamiseringen av Norge (SIAN), med politibeskyttelse under en demonstrasjon på Egertorget i Oslo. Demonstrasjonen ble arrangert som motdemonstrasjon i forbindelse med en markering mot muslimhets i Norge.

01

HVORDAN BEDRIVE REAL RELIGIONSKRITIKK?

➔ **Morten Røllings kjøreregler for religionskritikk på nett:**

- 1 Tenk på religiøse venner når du formulerer deg!
– Religiøse må tåle å bli krenket, men man må ikke legge ut noe bare for å krenke.
- 2 Styr unna innvandrerskrem og islamofobi fordekt som religionskritikk.
- 3 Ta systematisk til motmæle mot fordomsfull muslimhets på Facebook og andre nettfora.
- 4 Sett din ære i å unngå den brune «SIAN-gjørma».
– En vesentlig faktor for ikke å gå i SIAN-fella er å ta hensyn til at norske muslimer flest har innvandrerbakgrunn – de er en dobbel minoritet.
- 5 Balanser kritikken:
– Forskjellen på såkalte islamkritiske organisasjoner og Hedningsamfunnet er at vi ikke bare er islamkritiske, men religionskritiske.
- 6 Ikke vis respekt for religion, men for troende medborgere.
- 7 Kjemp for trosfrihet, med kritiser negative utslag av religion.

F. NTB Scanpix

- **FORENKLET KAN MAN** kanskje si at det finnes to typer religionskritikk; religionskritikk som vil humanisere religionen og religionskritikk som ønsker å fjerne religionen, sier samfunnsforsker ved FaFo, Olav Elgvin.
– Det er selvsagt mer komplisert enn som så. Poenget mitt er at folk kan ha ulikt utgangspunkt for å drive religionskritikk. De jeg vil kalle pragmatiske religionskritikere forsøker ikke fjerne religion som sådan, men jobber konkret mot overgrep begått i religions navn. De har et ønske om å humanisere. Så har du de som mener at religion ideelt sett ikke bør eksistere. Enten fordi de mener at religion umulig kan sameksistere med menneskerettigheter, eller fordi de mener religion intellektuelt sett er på trynet. Hos denne gruppen kan religionskritikken i blant ta mer militante former.

DE UTRYDNINGSLYSTNE religionskritikerne er for tiden mest opptatt av islam, mener Elgvin. For to år siden startet han bloggen «Muslimprosjektet – på jakt etter virkeligheten blant norske muslimer». Ikke fordi han er så nysgjerrig på islam, men fordi det etter hans mening var dårlig samsvar mellom hvordan muslimer

1 Islamkritikk: Den legitime kritikken av islam, som gjerne kan være sterk og spisset, men ikke av generelt fordomsfull karakter.

«Islam hører ikke hjemme i Norge. Vi vil ikke ha denne middelalder suppa her. Hvis det er så hinsides viktig for deg å tro på noe som ikke kan bevises, så kan du i det minste holde det for deg selv. [...] Vi har fått kristendommen ut av skolen og statskirka er fjerna. Vi har sagt oss ferdig med den slags religiøs dogma her til lands.»

(Fra responsen på bloggen til norsk muslimsk kvinne som skrev om hijab.)

blir framstilt i offentligheten, og hvordan virkeligheten så ut. Selv er Elgvin kristen og opplever at det er rom for tro i Norge.
– Definitivt. Norge er et liberalt samfunn, det er stort rom for mangfold i den private sfæren. Vanskelig blir det først når religion tar steget fra privatsfæren og ut i det offentlige, som ved bygging av minareter eller ønsket om bruk av hijab i politiet. Da oppstår gnisningene.
– *Føler det sekulære samfunnet seg truet?*
– Mitt inntrykk er at en del humanister og ateister har på følelsen at de hadde vunnet kampen i Vesten. De kjempet mot kirkemakta, og vant. Nå er det kommet nye mennesker hit som til dels er svært religiøse. Jeg har inntrykk av at det har gjort noen oppgitt. Må kampen tas på nytt, liksom? Jeg har ikke noe forskningsmessig grunnlag for å si det, men har inntrykk av at det er en grunnleggende opplevelse bak dagens religionskritikk: «Ble vi ikke ferdige med dette tullet for tjue år siden?»

RELIGIONSHISTORIKER Cora Alexa Døving humrer av teorien. Hun er forsker ved Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter, og tror Elgvin kan være inne på noe:

– Jeg kan godt tenke meg at en del ateister irriterer seg over for eksempel kravet om å få bruke hijab i politiet. Og det finnes sikkert ateister *by heart* som irriterer seg over at det popper opp religiøse bygg på Grønland. Men sånn jeg kjenner Human-Etisk Forbund har humanistene en liberal holdning i forhold til hvor religion har sin plass, sier hun.
Døving trekker fram kirkas syn på likestilling – i samfunnet og i kirka – som eksempel på hvordan religionskritikk har ført til positiv endring. Men det er ikke kristendom vi er mest opptatt i dag. Både blant religionskritikere og i befolkningen ellers har islam overtatt fokus.
– *Lars Gule har sett så mye muslimhetspånett at han mener det har overtatt for rasisme og antisemittisme. Enig?*
– Jeg vet ikke om jeg vil si at en form for stereotypisk hets tar over for alt annet. Gule har rett i at dette er samtidens mest utbredte form for minoritetshets, men det finnes også mye antisemittisme og rasisme i dagens Europa. Dessuten viser holdningsundersøkelser sammenfall mellom anti-holdninger til muslimer og fremmedfrykt generelt. Folk som har sterk negativ oppfatning av jøder og ➤

01

02

03

- muslimer, slår også ut på fremmedfrykt. Det henger ofte sammen.

HOLDNINGSBAROMETERE VISER at nordmenn ligger på et jevnt nivå i forhold til aksept for kulturelt mangfold, påpeker Døving. Hun mener islamofobi er et begrep som favner ytterkanten.

– Islamofobi får sjelden uttrykk i offentlig debatt, men på bestemte nettdebatter, i bøker og på blogger. Islamofobi er en ideologi. Ikke forvirret frykt, men en ideologi basert på en viss type kunnskapsproduksjon, som vi blant annet finner det i kildene som Anders Behring Breivik henviser til, sier hun.

Døving synes media har blitt flinkere til å skille mellom religionskritikk og **islamofobi eller islamhat**.

– Men det er en overfokusering i forhold til andre minoriteter. De kritiske spørsmålene mot muslimer er mye mer framtrædende. Hvorfor er

det bare muslimer som må svare på spørsmål om tvangsekteskap? Hvorfor ikke hinduer, eller vietnamesere? Hvorfor får ikke Dalai Lama spørsmål om kvinnesynet til de tibetanske munkene når han gjester Norge? Og på øya Grønland var det ikke lov til å være homofil før nå nylig, hvorfor blir ikke grønlenderne stilt til veggs? Svaret er nok at islam er motpolen de vestlige verdiene måles opp mot.

– *Har muslimene sånn sett blitt «de andre»?*

– Ja, når vi tenker på verdier og kultur. Jeg har i det siste vært opptatt av hvordan gode verdier og hensikter brukes til å legitimere overdreven **islamkritikk**¹. Gå inn på nettsiden til Marine Le Pen, lederen for franske Nasjonal Front. Der forsvarer europeiske jøder, kvinners rettigheter, ytringsfrihet og menneskerettigheter – mot islam. Islam framstilles som en trussel mot våre verdier, og derfor er

01 En demonstrant viser hva han mener om niqabkledde kvinner under en demonstrasjon mot islam utenfor en moske i Harrow, England.

02 Motstemmer: En demonstrant fra Unite Against Fascism markerer motstand mot fremmedhatet til English Defence League.

03 Medlemmer fra Unite Against Facism markerer motstand mot EDL i Leicester.

☎ Se fotnoter side 45 og 48

det legitimt å slåss mot det. «Dette er ikke rasisme» påstår de. Jeg synes det er illiberal å bruke menneskerettigheter for å legitimere diskriminering!

Hun konstaterer:

– Etter at vi i flere år har blitt oppdratt til antirasisme, toleranse og mangfold, er det interessant å se hvordan diskriminering av minoriteter finner stadig nye veier og kanaler.

DET ER IKKE GREIT å være rasist, men det er lov å være kritisk. Derfor kan vi tenke oss at rasister skjuler seg bak et religionskritisk språk, advarer Lars Gule.

– Særlig innen islamkritikken. Du vet det er islamofobi når de beveger seg fra å kritisere islam som teologisk og filosofisk system, til å kritisere muslimer for å være løgnaktige. For å konspirere. For å få for mange barn. Da blir parallellene til klassisk fremmedfrykt og rasisme veldig tydelige.

– *Er det mer islamofobi blant kristen-fundamentalister enn religionskritikere?*

– Nei! Det finnes også blant sekulære og ateister. Dessverre var SIANs leder Arne Tumyr tidligere sentral og aktiv i Human Etisk forbund, sier Gule.

Når det gjelder Tumyr tror han religionskritikken kom først.

– **JEG HAR BRUKT** mye tid på å opparbeide meg et image som ansten-

dig religionskritiker, sier Morten Rølling. Han er aktiv i HEF og styremedlem i Hedningsamfunnet, som har drevet religionskritikk siden organisasjonen ble dannet i 1974. Rølling er opptatt av å markere avstand til SIAN og den «brune gjørma», som han kaller det. Hjemme fra stua i Halden administrerer han hedningenes facebookgruppe sammen med blant annet samboer Sølvi Hammerseth. De har nulltoleranse for rasisme, hatefulle ytringer og personangrep.

– Vi har hatt sianister og «hateister» på Hedningsamfunnets gruppe, men de verste har vi ekskludert. Rølling sier det ikke handler så mye om hva de

Men selvsagt finnes det en grense for krenkelsen. Det har med dannelsen og respekt for andre folkegrupper å gjøre.

Morten Rølling

mener, men måten de formulerer seg på,

– De går rett i strupen på muslimere, og det kan føre til at folk ikke tør ytre seg.

SELV ER RØLLING ute-stengt fra islam.net og SIANs facebookgruppe. Norwegian Defence League fjernet ham før

han rakk å begynne å kverulere. Nå prioriterer hedningen de islamistiske gruppene, som Al-Hidayah.

– Og jeg har et dilemma; alt jeg sier blir oppfattet som om det er Hedningsamfunnets offisielle uttalelse. Når en av mine kjæpphester er mangfold og integrering, synes enkelte hedninger at jeg er for muslimvennlig! «Nå har

F NTB scanpix

01

➤ Hedningsamfunnet kjempet mot statskristendommen i 35 år, hvorfor skal vi ta lettere på islam?» Jeg har lurt på det selv, og kommet fram til at det handler om hvordan det oppfattes. Kritikkk av islam blir fort tolket som innvandrershets. Og er det så klokt? Spør han retorisk.

RØLLING VIL HELLER leve med at de mest militante (h)ateistene synes han tar i muslimer med silkehansker. Han mistenker at de ikke får med seg islamkritikken, som Rølling stort sett framfører på muslimske sider. Der har han tatt opp alt fra dødsstraff, omskjæring, homofili, koranbrenning og kvinners rettigheter.

– Ved systematisk å motsi og imøtegå muslimhets, har jeg skapt meg et rom for å kritisere, mener Rølling. Etter tretten

år som leder på Grünerløkka fritidsklubb er kampen mot rasisme en ryggmargsrefleks:

– Jeg mener det kan kombineres med religionskritikk. Ikke bare kan, det flettes naturlig sammen. Du kan ikke jobbe for ateisters religionsfrihet uten samtidig å kjempe for muslimers rett til å være muslimer!

OG DET ER LAKMUSTESTEN, nikker Lars Gule:

– Samtidig som vi kritiserer en religion sønder og sammen, forsvarer vi religionsfriheten. Hvis man hopper over det har man etter min mening blitt ekstrem.

Hijab på barn, omskjæring av jenter og gutter, Gule vil helst bli kvitt det hele. Men måten det blir gjort på, er viktig. Man kan ikke bare løpe på Stortinget å få til et forbud.

2 Islamofob/ muslimhater: De som går over den (ofte flytende) grensen mellom saklig religionskritikk på den ene siden, og fordomsfull og hatefull retorikk på den andre siden, altså høyre-ekstreme.

– Det ville etter min mening være en form for ekstremisme fordi den ikke tar hensyn til virkeligheten. Omskjæring av guttebabyer er en tradisjon som har vært praktisert lenge, hvor veldig mange ikke har oppfattet inngrepet som mer skadelig enn for eksempel hull i ørene. Posisjonen «dette må vi forby i morra den dag» er på mange måter forståelig, men det setter seg utenfor en del historiske realiteter. I noen tilfeller er man nødt til å gå fram med tilstrekkelig grad av kulturell sensitivitet. For det er å vel det å få til en endring av praksisen som er viktig? Vi kan prøve å oppnå det ved å få muslimer og jøder til å innse at religionen deres er dum. Men dersom man ser praksisen i en historisk kulturell kontekst er det lettere å finne de riktige angrepsvinklene.

01 Justisminister Grete Faremo lanserte det nye nettstedet radikalisering.no, en kunnskapsressurs om radikalisering og voldelig ekstremisme.

Hvis man virkelig ønsker å endre praksisen, da, ikke bare slå noen i hodet med sin egen fortreffelighet.

– Mange ateister gir gjerne uttrykk for at de har sett lyset, mens de religiøse roter rundt i mørket. Kan en slik holdning tippe over i motvilje, og i siste instans intoleranse?

Gule smiler:

– Desto viktigere at vi disiplinerer oss sjøl til ikke å leve ut våre holdninger. Man må gjerne mene at religiøse mennesker er dumme og teite, og så videre. Jeg gjør vel det sjøl. Men det er noe annet enn å si at vi må forby det. Poenget er at man ➤

MER ENN SKEPTISK TIL ISLAM

➔ **Arne Tumyr** trakk seg motvillig som fylkesleder i Human-Etisk Forbund i 1999 på grunn av det sentralstyret og generalsekretær mente var et innvandreriendtlig avisinnlegg. «En stygg vorte i HEFs ansikt» kaller Tumyr hendelsen. På en sprakete mobillinje forteller lederen for Stopp islamisering av Norge (SIAN) hva som førte ham ut i kamp mot islam.

– Var det religionskritikken?

– Nei, det vil jeg ikke si. Jeg har alltid vært i opposisjon til politisk ensrettede partier og bevegelser, kjempet mot kommunismen og nasjonalsosialismen. Det er i denne tradisjon jeg begynte å kjempe mot islamisme, da jeg fikk innsyn i hva islam egentlig står for, sier Tumyr.

– Hvordan ble du kjent med islam?

– Jeg leste bøker, aviser, tidsskrifter.

På den tiden bølget ulike oppfatninger om islam att og fram. Da skjønte jeg at jeg måtte være kritisk. Var det en muslim som skrev, måtte jeg ta innlegget med stor skepsis.

– Hvilke kilder har du oppsøkt?

Hvilke bøker har du lest?

– Jeg har lest de samme bøkene som professorer på universitetene. Jeg synes det er snodig at vi kun skal ha tillit til akademikere, at det liksom er universitetsutdannede som har nok kompetanse til å framstå som eksperter. I en tid hvor mye av kunnskapen befinner seg på Internett kan man ikke bare vektlegge den formelle universitetskompetansen, mener Tumyr.

Ved siden av Den Hellige Koranen trekker Tumyr fram *Hvorfor jeg ikke er muslim* av Ibn Warraq og Mark Gabriels *Islam og terrorisme*. Sistnevnte er utgitt av et kristent forlag. Arne Tumyr er selv ateist, men i SIAN har det etter hvert kommet til «ganske mange» kristenkonervative, forteller han.

– Internt i SIAN må jeg holde tunga rett i munnen. Jeg har bakgrunn i HEF, og deler fortsatt livssyn med HEF -selv om jeg ikke er i organisasjonen lenger. SIAN er politisk og religiøst nøytral. Derfor holder jeg en lav profil i forhold

til kristen overtro internt. Men jeg må holde dem litt i ørene, det nytter ikke sette Jesus opp mot Allah. Vi må sette menneskerettighetene opp mot Allah.

Tumyr hever stemmen:

– Men det finnes en annen dimensjon. Nedover i Europa er det mange som tror på en framtidig krig mellom kristne og muslimer. Sånn sett er den kristne humanismen med på å danne front mot islam. Vi må samle oss, og jeg står med de kristne. Enda mer; jeg angriper kristne som ikke står med oss.

Er det i ferd med å dannes nye allianser i kampen mot islam? Den kristne avisa Dagen har i en serie nylig beskrevet hvordan kristne ledere advarer kristenfolket mot lefling med innvandreriendtlige organisasjoner som NDL (Norwegian Defence League) og SIAN. Tumyr bekrefter langt på vei et samarbeid når han forteller om en planlagt demonstrasjon i Stavanger, arrangert av KS og lokale medlemmer i NDL og SIAN.

– Så dere snakker sammen?

– Jeg har snakket med Ludvig Nessa, ja. Det jeg kan si er at under en intern opprydning i Kristent Samlingsparti var det spørsmål om medlemskap i SIAN var grunn for ekskludering. Til det svarte KS nei. Det gledet mitt hjerte.

– Hva synes du om at Lars Gule trekker deg fram som eksempel på en som har strukket islamkritikken for langt, og endt opp i ekstremisme?

– Da må jeg få vite hva han bygger den påstanden på. Jeg er lutrer øre i forhold til hvor vi har gått for langt, for jeg er fortsatt en læregutt i forhold til islam. Jeg har et åpent sinn.

– Er du islamofob?

– Islamofobi er meg bekjent en psykiatrisk diagnose, nemlig overdreven frykt for islam. La meg snakke litt om frykt: I dag er det lørdag, og norske damer vil gå hjem fra byen og være redde for å bli voldtatt. Det finnes en frykt blant kvinner. Politikerne våre kjører rundt i skuddsikre biler på grunn av frykt. Vi blir avkledd og sjekket for sprengstoff på flyplasser, på grunn av frykt. Etter 9/11 er hele samfunnet vårt endret på grunn av islam. Før vi legger på, sier Tumyr:

– Lars Gule mener å ha patent på hva som er akseptabel islamkritikk. Den måten jeg bedriver islamkritikk er feil, har Lars Gule bestemt. ♦

01 Høyre og Erna Solberg har fått nok av nettdebattanter som øser ut eder og galle mot innvandrere. Solberg fremmer derfor forslag i Stortinget med krav om en rekke tiltak for å begrense utslag av rasisme og ekstremisme, og for å kartlegge omfanget av hatefulle ytringer i offentlig debatt.

02 Etter en hatefull kampanje, der minareter ble blant annet ble framstilt som missiler som gjennomhuller det sveitsiske flagget, vedtok Sveits i 2009 ved folkeavstemning å forby bygging av minareter (muslimske bøneutropstårn).

01

F. Corbis / NTB scanpix

02

HEF's Landskonferanse 20. - 21.10 2012

«Ekstremisme og toleransens grenser»

Ekstremismen lever blant oss, og den er farlig. Temaer som rasisme, terror og konspirasjonstankning fikk i og med terroren i 2011 ny aktualitet. Debatten om ekstremismens vesen og hvordan vi skal møte den, er kanskje vår tids viktigste. Hva er humanismens bidrag til å motvirke ekstremisme i dens ulike former? Er ekstremismen til stede også i våre rekker? Dette er blant temaene på konferansen.

Åpen for alle HEF-medlemmer.

For info og påmelding se:
human.no/landskonferanse

► må heve seg over sin egen partikulære mening, og se at det er andre som mener annerledes. Og jammen har de rett til å ha en mening de og!

– Er det vanskelig for ateister og humanister å se på trosfrihet som en samfunnspilar?

– Ja! Akkurat like vanskelig som for religiøse. Det sitter langt inne å innrømme at det må være rom for at folk tror annerledes. Men for å gi oss selv et lite pre; ateisme, humanisme, den sekulære posisjon er på en måte siste greina på treet, som har kommet til etter lang og seig kamp. Da er det litt lettere å se at: «Okey, vi har oppnådd dette gjennom en aksept for mangfoldet. Det må vi jammen by på selv.»

MEN DET ER ikke alle som vil det. For noen år siden diskuterte Gule med noen franske fritenkere på en Menneskerettighetskonferanse i Frankrike.

– Det handlet om islam og muslimer, og jeg påpekte menneskerettighetene. «Hvis det er det menneskerettighetene betyr, så melder vi oss ut,» svarte de. Da det kom til stykket var sekularismen viktigere enn reell religionsfrihet.

DOKUMENTERE PÅSTANDER. Være i dialog. Se saken fra den andres ståsted. Gjerne provosere og spissformulere, men være villig til å jekke seg. Innrømme feil. Lars Gules filosofi rundt religionskritikk er først og fremst menneskevennlig og nyansert. Etter å ha tilbrakt timesvis i retten, stilt overfor en mann som har myrdet 77 mennesker i ekstremismens navn, har ikke Gule blitt mer ihuga i noen retning. Han har i stedet fått bekreftet at forklaringer løper sammen. Monokausale forklaringer har han ingen tro på. Og det strekker kanskje seg en rød tråd derifra til en religionskritikk som er lyttende. Og muligens littegrann *tålmodig*?

– Det er det aller viktigste, sier Lars Gule.

– Etter å ha vært politisk aktivist og radikaler i alle de år, jeg må vel ha lov til å si at jeg fortsatt er det, er det en erkennelse at ting tar tid. Sosial endring tar tid, og det innebærer at kritikk av religion og endringer i folks religiøse identitet og praksiser er noe som vil ta tid. Og hvis man ikke skjønner det, er man på bærtur. ♦

Meninger

KRONIKK

KOMMENTAR

PORTRETT

MENNESKERETTIGHETER

SKEPTIKER

FOR & IMOT

F. Corbis / NTB Scanpix

Ønsker forbud

Landsstyret i Human-Etisk Forbund – som består av Hovedstyrets medlemmer og alle fylkesledere – befestet i vår forbundets ønske om et forbud mot rituell omskjæring av gutterbarn. [Les hele vedtaket på side 72/73.]

Dette er kanskje det tema som er blitt debattert mest på fritanke.no i vår: bør rituell omskjæring av gutterbarn beskyttes av religionsfriheten eller er det barne-mishandling?

Debatten går fortsatt. Hva mener du? Diskuter på fritanke.no.

Selv om religionene ikke er sanne, kan de være nyttige – også for ateister, hevder filosofen Alain De Botton i sin siste bok *Religion for Atheists*.

DEN RELIGIONSVENNLIGE ATEISMEN

Norunn Kosberg er filosof, foreleser og forfatter. Siste utgivelse *Etikk: teori og praksis* (2011).

T Norunn Kosberg F NTB/Scanpix

Du må selv være den forandringen du ønsker å se i verden. Mahatma Gandhi

Religiøst nonsens eller ord for dagen? Mange av oss må forholde oss til religiøsitet i hverdagen. På yogakurset mitt deler yogalæreren gjerne sitt syn på åndelighet og sammenhenger i universet både i begynnelsen og på slutten av yogatimen. Det er som regel religiøst funderte visdomsord, men kan jeg som ikke-religiøs likevel ta til meg dette som fine ord for dagen?

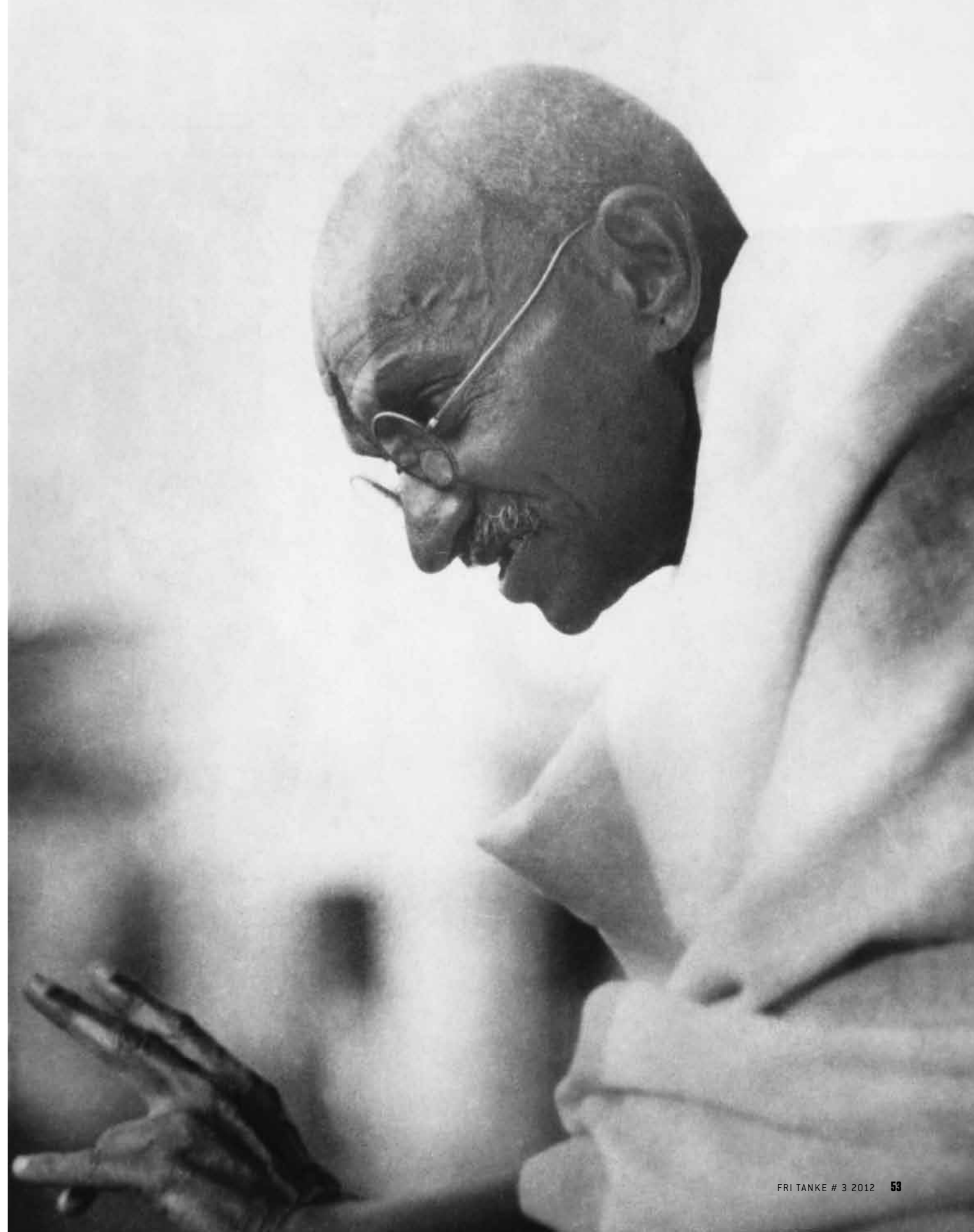
VI KAN STJELE gode ideer fra religionene i stedet for å latterliggjøre dem, foreslår **Alain de Botton**¹ i sin siste bok *Religion for Atheists: A Non-Believer's Guide to the Uses of Religion* (2012). Slik kristendommen inkorporerte den hedenske midtvinterfeiringen i den kristne julefeiringen, kan ateister ta utgangspunkt i religiøse tradisjoner for å fylle egne behov. Han berømmer religionenes evne til å skape arenaer og institusjoner som bygger opp under samhandling, felleskap, moral og et

godt følelsesliv. Religionene står dessuten for en mer korrekt forståelse av menneskets natur, mener Botton, Mennesket blir ansett som en skrøpelig skapning, med behov for veiledning og trøst.

MOTSATT STÅR SEKULÆRE institusjoner for et urealistisk menneskesyn når mennesket tillegges å være i stand til på egen hånd å skape sin egen mening. Vi forventes å kunne omsette det vi en gang lærte i fortiden til personlig handling. Men man har for høye tanker om mennesket når alle tillegges kapasiteten til å utforme sin egen moral og filosofi, mener de Botton, som har sansen for kristendommens begrep om arvesynd. De Botton berømmer også innsiktene som ligger til grunn for katolisismens Maria-kult: Hva er det med menneskenaturen som gjør at vi hadde behov for å finne opp jomfru Maria? ►

01 Mahatma Gandhi var religiøs. Men også ateister har latt seg inspirere av hans bruk av ikke-voldelige metoder, som var forankret i det religiøse konseptet ahimsa.

☞ Se fotnoter side 54

► De Botton mener kris-tendommen traff blink da den fanget opp at vi noen ganger har be-hov for å være som små barn som blir trøs-tet, og at vi har en lengsel etter å være gjenstand for betingelsesløs kjærlighet.

KUNNSKAP OG VISDOM må repeteres – noe religio-nene har tatt konsekvensen

av, ifølge de Botton. I religio-nene repeteres viktige budskap gjennom gudstjenester, sang og lesing av religiøse tekster. De Botton mener vi bør lære av religionene på dette området. Selv har han – i tillegg til å skrive bestselgende bøker om eksis-tensielle tema – gjort sitt til en slik utvikling da han etablerte The **School of Life** for fire år siden. Den London-baserte «Livets skole» skal ved hjelp av kurs og foredrag bidra til prak-tisk refleksjon rundt hvordan vi lever våre liv. Kveldskurs, helgekurs, terapitimer for familier eller enkeltpersoner, karriererådgiving, fellesmål-tider og reiser er rammene når viktige livsspørsmål tas opp. I Oslo arrangerer Litteraturhuset populære filosofforelesninger

[de Botton] berømmer religionenes evne til å skape arenaer og institusjon-er som bygger opp under samhandling, felleskap, moral og et godt følelsesliv.

og han mener det må opprettes flere arenaer som tilrettelegger for dette. Store fellesmiddager hvor man snakker om eksisten-sielle tema med sidemannen, er ett av bokas mange forslag til slike fora. Han ser for seg at ateister kan benkes ved lang-bord sammen med fremmede for å snakke om tema som «Er det noen jeg ikke klarer å tilgi?», eller «Hva er jeg redd for?».

Men har ikke-religiøse behov for slike aktiviteter? Ja, mener de Botton. Også ikke-religiøse har behov for å oppleve sam-hørighet og av og til trøst, og dessuten behov for arenaer for refleksjon og ettertanke og for å tilegne seg viktige innsikter. Hvis han har rett: er det i så fall en oppgave for Human-Etisk Forbund å ivareta slike behov?

som fungerer som mental påfyll, blant annet foreles-ningsrekken *Ex.phil for voksne*.

«*In the modern world there is an assumption that once you are an adult you do not need guidance.*» (Fra *Religion for Atheists*)

De Botton iv-rer for at også ateister skal kunne ha et rikt indre liv,

1 Alan de Botton er en sveitsisk-britisk filosof med en rek-ke bokutgivelser og tv-programmer. Han er opptatt av filosofiens rele-vans i hverdagen, og har bl.a. skrevet om lykke, reisen, arkitektur, littera-tur og nå religion for ateister. Les mer på alaindebotton.com.

2 theschooloflife.com

3 Alain de Bottons TED-forelesning om *Religion for Atheists* kan du se her: www.ted.com/talks/alain_de_botton_atheism_2_0.html

4 Julian Bagginis hedningmanifest: www.guardian.co.uk/commentis-free/2012/mar/25/atheists-please-read-heathen-manifesto

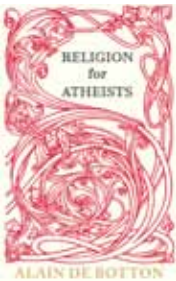
Kanskje svaret er at med seremonier, samtalegrupper, enkelte omsorgstilbud og temamøter – er Human-Etisk Forbund allerede inne i dette markedet. Kanskje har Human-Etisk Forbund, den største humanistorganisa-sjonen i forhold til befolk-ningstallet, *nettopp blitt* så stor fordi organisasjonen ivaretar deler av disse behovene? Påstander om at Human-Etisk Forbund hermer etter religionene med sine tilbud om seremonier som Humanis-tisk navnefest, konfirmasjon, vigsel og gravferd blir gjerne avvist fra organisasjonens re-presentanter, men de Botton på sin side *oppfordrer til* å stje-le ideer fra religionene. Selv om han har som utgangspunkt at religionene ikke er sanne, ser han at enkelte av institu-sjonene som religionene har brukt århundrer på å utvikle, har kvaliteter som sekulære institusjoner vil kunne ha utbytte av å herme etter.

DEN SÅKALTE NYATEISMEN, med fire av dens fremste represen-tanter, de «Four Horsemen» (med henvisning til Apoka-lypsens fire ryttere) Richard Dawkins, Daniel Dennett, Sam Harris og nylig avdøde Christopher Hitchens, har blitt beskyldt for å være intolerant og fiendtlig innstilt mot religion. Men pendelen svinger: en enda nyere ateist-bølge ser ut til å skylle over nyateismen. De Botton kaller det **Atheism 2.0.** Den aller siste

bølgen av ateismelitteratur er ikke like kritisk innstilt til religion.

Så de Botton er ikke den eneste ateisten som i det siste har ytret at religion ikke bare trenger å være noe negativt, men kan lære oss noe. I sin bok *The Little Book of Atheist Spirituality* skriver den franske filosofen André Comte-Sponville at vi må kunne verdsette at religion har en del kvaliteter, selv om det teologiske fundamentet ikke er sant. Vi må dessuten kunne skille mellom religion og spiritualitet, og det er ikke noe i veien for at ateister kan dyrke spiritualitet, hevder han. *I An Atheist Defends Religion – Why Humanity is Better Off with Religion Than Without It* argumenterer den amerikanske forfatteren Bruce Sheiman for at religion er nyttig for menneskeheten og gjør mer gagn enn skade.

SANN VERSUS NYTTIG. Religio-nene er ikke sanne, men de kan være nyttige, fastholder de Botton. Det gjør også forfatter og journalist Frank Rossavik i Morgenbladet-artikkelen «Miraklene Nav ikke kan utrette», der han skriver om hvordan religion kan ha en positiv effekt innenfor helse-vesenet. Han har innsett at gudstro fungerer som trøst og omsorg for enkelte pasientgrupper, noe som kan avlaste presset på helse-vesenet. «Det er uviktig om Jesus lever eller om folk bare

RELIGION FOR ATHEISTS

Heller enn å latterliggjøre religion bør ateister og agnostikere stjele fra den, for verdens religioner er fulle av gode ideer for hvordan leve og organisere våre samfunn, mener filosofen Alain de Botton, som beskriver seg som en vennlig ateist.

innbiller seg det, poenget er at troen kan gi mennesker styrke til å takle problemene i sine liv», skriver Rossavik. Biolog og tidligere ateist Bjørn Grinde går enda lenger – han har blitt erklært tilhenger av religion. I sin bok *Gud – en vitenskapelig oppdatering* argumenterer han for at religion er nyttig og verdifullt både for enkeltmen-nesker og for samfunnet. En av påstandene hans, som enkelte har kritisert for ikke å være godt nok vitenskapelig dokumentert, er at religiøse er lykkeligere og lever lenger enn ikke-religiøse. Selv jobber han faktisk med *å dyrke fram* sin egen gudstro.

Å TRO PÅ GUD fordi det lønner seg og gjør oss lykkelige har imidlertid noen problemer heftet ved seg. Hvis religion er nyttig, men ikke sann – vil enkelte si at religiøse mennes-ker er uredelige. De lever med en illusjon, noe enkelte eksist-ensialister vil kategorisere som *uegentlig væremåte*. En slik eksistensialist var den norske filosofen Petter Wessel Zapffe. Mennesker har behov for mening, skriver han. Men dette behovet for mening ifølge Zapffe ikke besvart ettersom det ikke finnes noen gud. Behovet lar seg ikke tilfredsstille uten at man er intellektuelt uredelig. Det er flere som ser religion som uttrykk for intellektuell uredelighet. I sitt **hedningmanifest** – som også tar til orde for en mer forsonelig holdning overfor religion – inn-rømmer den engelske filosofen

Julian Baggini at livet uten gudstro ikke nødvendigvis er lettere, men at vi hedninger likevel først og fremst er forpliktet overfor sannheten.

Men tilbake til dem som er mer opptatt av at religionene er nyttige enn at de er sanne: Det ser ut til å være mange fordeler med å være troende – og mens Sheiman, Rossavik, Grinde og andre fremhever fordelene med religion for de som er religiøse, går De Botton lenger. I *Religion for Atheists* handler det om for-deler med religion for oss ikke-religøse – om de aspektene ved religion vi kan dra nytte av og som kan inspirere oss.

SKAL JEG HIMLE MED ØYNENE – eller kan jeg bruke det til noe? På slutten av yogatimen sitter alle i lotusstilling med lukkede øyne mens yogalæreren leser sakte og med innlevelse: «Pass på hva du tenker, for tankene påvirker hva du sier. Pass på hva du sier, for det blir til handling. Pass på hva du gjør, for det blir til vaner. Pass på vanene dine for det former personligheten din og hvem du er.» Yogalæ-rens ord for dagen er hentet fra en vedisk-indisk visdomssam-ling. Han ber oss sitte en stund og tenke over budskapet. ♦

BARNAS BULLDOG

Gjennom åtte år hadde han en teddybjørn i våpenskjoldet, men som vaktbikkje for de minste nektet nylig avgått barneombud Reidar Hjermann å være en puddel.

01

F NTB Scampix

02

**Reidar
Hjermann (43 år)**

Nylig avtroppet
barneombud etter
to årsmål (2004-12)

Spesialist i klinisk barne-
og ungdomspsykologi

Bor i Tønsberg
med kona Pernilla,
to døtre på 14 og 16 år
og hunden Molly

T Marianne Lyné Larvoll Melgård
F Thomas Brun

«Åtte år. Ett barneombud. Seks barneministre: Dāvøy, Bekkemellem, Osmundsen, Huitfeldt, Lysbakken, Thorkildsen.»

Sitatet er fra Reidar Hjermanns twitterkonto, få uker før hans avgang som barneombud. Når vi møter ham på det store hjørnekontoret i Karl Johans gate i juni, er det bare dager igjen av hans to årsmålsperioder i stillingen.

– Hva jeg skal gjøre nå? Nei, si det. Jeg kan jo avvertere i Fri tanke, sier Hjermann og ler godt.

I løpet av åtte år som barnas talsperson har Hjermann terget på seg ministre, kristenfolk, lærere og

homoaktivister. Blant annet. Og da han i 2004 skapte de første avisoverskriftene, var det resultat av en kritisk pressemelding han forfattet sammen med Kristin Mile, daværende likestillingsombud. «Kontantstøtten motvirker integrering og hjelper overgripere, og må avvikles», var blant de tabloide utdragene.

– Det er ikke Barneombudets lodd å være enig med hele befolkningen til enhver tid. Vi er nødt til å være trygge på at Barneombudet ikke blir en puddel for den til enhver tid sittende regjering. Barneombudets oppgave er å komme med faglige råd på vegne av barnebefolkningen, sier Hjermann.

PSYKOLOGEN SNAKKER raskt og engasjert og flytter seg stadig omkring i den røde lenestolen. Han er utålmodig av

natur. «Barnas bulldog», kalte pressen ham i 2004. Heller ikke siden har Hjermann skydd kritisk debatt, og han har også oppfordret sine medarbeidere til å si i fra når de er uenige med ham. Mest kjent er kanskje stormen rundt Barneombudet i 2008, da Manuela Ramin-Osmundsen overraskende utnevnte Ida Hjort-Kraby som Hjermanns etterfølger, selv om han ønsket å fortsette. Pressen fikk snusen i at kvinnene var venner, Ramin-Osmundsen måtte gå og Hjermann fikk fornyet sitt årsmål. I dag beskriver

**Det er ikke
Barne-
ombudets
lodd å være
enig med hele
befolkningen
til enhver tid.**

han perioden som heftig.
– Men den hadde også mye godt i seg. Det å få følelsen av å ha støtte i folket er fint når det røyner på. Alle sms'ene og støtteerklæringene som kom inn varmet veldig, sier han.

UTGANGSPUNKTET FOR yrkesvalget innen psykologi var spesielt. I 1989 var Hjermann navigasjonsbefal på en u-båt, 20 år gammel.

– En offiser ble klin psykotisk på 200 meters dyp og var overbevist om at de menige utsatte ham for livsfarlig mental stråling. Det var første gang jeg

01 Solidaritet og nestekjærlighet er mine kjerneverdier, sier nylig avtroppet barneombud og psykolog Reidar Hjermann, som har barn med krigstraumer som spesialområde.

02 Fint selskap av teddybjørnen fra Barneombudets våpenskjold, men Hjermann understreker at ombudet ikke må bli en puddel for den til enhver tid sittende regjering.

opplevde en person i psykose, forteller han.

Kapteinen på u-båten ba Hjermann ta ansvar, og da de kom på land fikk Hjermann offiseren med på et hotellrom i nærheten. Derfra ringte han moren sin, som er psykiater, og ble rådet til å ta kontakt med politiet.

– Vi fikk ham til sykehus, der han ➤

► fikk god behandling. Senere kom han tilbake i full stilling, helt fin, forteller Hjermann.

Han omtaler atmosfæren i marinen som interessant, men ikke noe for ham.

- Fyttegrisen for et macho miljø, sier Hjermann i dag.

Livet på u-båt var trangt og svett, og veien gikk snart videre til Trondheim og psykologistudier. Musikkglade Hjermann meldte seg inn i studentkoret, og på en turné i Estland i 1991 møtte han sin store kjærlighet, den finske kunstneren Pernilla.

- Hun studerte kunst i Helsingfors, så jeg flyttet dit for embedseksamen. Deretter flyttet hun til Norge.

I DAG BOR DE i Tønsberg med to døtre på 14 og 16 år og fuglehunden Molly. Hjermann vokste opp i Bærum, men ønsket ikke at hans egne barn skulle vokse opp i et område «rensket for folk fra arbeiderklassen og innvandrere», men ønsket et mer sammensatt miljø og nærhet til natur og sjø. De siste åtte årene har Hjermann pendlet til jobben i Oslo.

- Jeg vokste opp i en legefamilie på vestkanten, far var hjertespesialist og mor barnepsykiater, og med tre vellykkede storesøsken. Da jeg begynte

01 Barneombudet var selvskreven gjest da FNs barnekonvensjons 20-årsjubileum ble feiret i 2009. Kongen fikk også komme.

02 Gitaren er aldri langt unna. Musikk er både underholdning og terapiredskap for psykologen Hjermann.

03 «Åtte år. Ett barneombud. Seks barne-ministre: Dāvøy, Bekkemellem, Osmundsen, Huihfeldt, Lysbakken, Thorkildsen.» twitret Reidar Hjermann før han gikk av. Her med en av dem, Anniken Huitfeldt.

påskolen ble jeg møtt med forventninger; «endelig kommer en Hjermann igjen». Og jeg forstår hvordan barn fra familier med vanskeligheter vil møtes med helt andre forventninger, sier Hjermann.

HAN VAR TIDLIG engasjert i barns velferd. Som 10-åring laget han avisen «Dagens Pjatt» sammen med en kamerat. De skrev og tegnet vitser, stensilerte sammen ark og solgte produktet i nabolaget, til inntekt for Redd barna.

- Selv var jeg svært heldig med omstendighetene rundt min egen oppvekst, men var nødt til å erkjenne at ikke alle hadde det sånn. Solidaritet og nestekjærlighet er mine kjerneverdier, og jeg opplever en forpliktelse til å øse av det overskuddet man har, sier Hjermann.

VALGET OM Å ARBEIDE med barn og unge, og å spesialisere seg på barn med krigstraumer, ble tatt etter et ferieopphold i Guatemala underveis i studiene.

- Jeg havnet midt oppe i en væpnet konflikt, og det jeg så og opplevde der inspirerte meg til å satse på psykologi for barn i krig.

Gjennom sin privatpraksis hadde Hjermann flere tidligere barnesoldater på sitt kontor. Senere jobbet han også ved ulike asylmottak, blant annet på Trandum, og disse erfaringene har gjort at han brenner spesielt for flyktning- og asylbarns rettigheter.

- I Norge rangerer vi barn i to kategorier, med to ulike sett med rettigheter på norsk jord. Asylpolitikken er naturligvis full av dilemma, men vi trenger et økt fokus på barnas beste. Mye av det

Det er ingen som har rett til å skjære i forhuden til et lite barn.

som foregår i dag er hjerterått og unødvendig, det kan ikke kalles en fungerende asylopolitikk, og det er vondt å se på. Men det vi ser er resultatet av demokratiet, for vi stemmer fram de partiene som jobber

for en restriktiv innvandringspolitikk, påpeker Hjermann.

SOM BARNEOMBUD har psykologen engasjert seg i debatten om rituell omskjæring av små gutter, og er på linje med Human-Etisk Forbunds hovedstyre og landsstyre i å ønske et forbud.

- Helt sentralt er barns religionsfrihet. Foreldre har rett til å veilede barna sine spirituelt, og det ligger en potensiell motsetning der. Men omskjæring handler om et irreversibelt inngrep som krysser grensen for hva som er lov. Der kommer barnas menneskerettigheter først, og det er ingen som har rett til å skjære i forhuden til et lite barn, fastslår Hjermann.

Han foreslår en aldersgrense – for eksempel på 16 år – for personer som ønsker inngrepet. Dessuten åpner Hjermann for å senke aldersgrensen for selv å velge livssyn.

- Barn har rett til veiledning fra sine foreldre, men de må også få lære om valgfrihet. I dag er alderen for å velge eget livssyn 15 år, og den aldersgrensen kunne vært lavere, kanskje 14 år. Det er viktig å gi barn økende innflytelse over egne liv. Det har vært et viktig prinsipp for meg i jobben som barneombud, forklarer Hjermann.

DET AVTROPPENDE barneombudet påpeker at det er en viktig del av

01

02

03

Vi kan ikke basere politikk for barn på det vi husker fra vår egen barndom.

► oppdragelsen å lære sine barn at det finnes ulike tradisjoner og livssyn der ute, selv om foreldre ønsker å prege barna med sin egen verdensanskuelse.

– Å true barn med helvete er også over grensen, og der kan Koranskoler bli problematiske. Det er likevel en balansegang, for vi må lære å respektere hverandre trass i ulikheter. Der har enkelte ateister noe å lære. Tidligere biskop Gunnar Stålsett er et av de klokeste menneskene jeg har møtt. Han har et så avslappet forhold til andres livssyn, og er aller mest opptatt av å lære av folk han møter, sier Hjermann.

SELV VAR HAN medlem i Human-Etisk Forbund i flere år, før han meldte seg ut en tid før han tiltrådte som barneombud. Hjermann opplevde deler av forbundet som i overkant kritiske til andre religioner og livssyn.

– Enkelte så ut til å ha gjort religionskritikk, i seg selv, til sin religion. Og jeg ønsker ikke unødig å provosere troende, men provoserer gjerne når det trengs, som da jeg gikk inn for å endre på bibelteksten, sier Hjermann.

Den nye oversettelsen av Bibelen inneholder ikke lenger ordet tukt, noe Hjermann gjorde til en fanesak i 2007. Utgangspunktet var en rapport om vold i lukkede trossamfunn, og uttalelser fra religiøse ledere som ønsket å «håndtere slike saker internt». Hjermann var også pådriver bak den nye barneloven fra 2009, som ikke bare gjør det forbudt å bruke klaps i oppdragelsesøyemed, men også forbyr psykiske, fryktskapende overgrep som

det å komme med alvorlige trusler overfor barn.

– Kritikk av uheldig religiøs praksis er viktig. Selv tror jeg ikke på noen gud, men jeg leste saker i Fri tanke om hvordan motbevise andres gudstro, og det er ikke noe for meg. Da blir det en slags forkynning av

ateisme, sier Hjermann.

SELV BRENNER HAN i større grad for å kritisere sammenblanding av roller, fremfor å kritisere religion. Hjermann trekker fram mannlige lærere som oppfører seg upassende overfor kvinnelige elever som eksempel.

– Lite gjør meg mer rasende enn lærere som trækker over de grensene der, og kanskje sender private, flørtene meldinger til ungjenter. Og det er så utbredt! Når dette blir tatt opp i en gruppe, er et alltid jenter eller kvinner til stede som nikker gjenkjennende, sier Hjermann.

DA HJERMANN FØRST tiltrådte som barneombud var døtrene 6 og 8 år gamle, i dag er de i tenårene. I løpet av oppveksten deres har han ikke alltid rukket hjem til middag, men han har ofte sunget og spilt gitar på sengekanten ved leggetid. Gjerne voksensanger med alvorlige tema, av artister som Bellmann, Vreeswijk og Lars Demian. Ifølge en bekjent er det sterke følelser knyttet til tanken på døtrenes snarlige selvstendighet og ABBA-musikalen «Mamma Mia» rørte tenåringsfaren til tårer.

– Ja, det er noen flotte sanger i den filmen, jeg kunne godt tenke meg å se den igjen.

Hjermann kikker smilende ut av vinduet mens han synger et par strofer:

– *Schoolbag in hand... slipping through my fingers....*

OGSÅ I TERAPISITUASJONER har barnepsykologen brukt musikk, og både Bob Dylan og The Doors har blitt brukt for å senke spenningsnivået. Til og med på kontoret har Hjermann gitaren stående klar bak pulten.

– **OM NOEN DAGER** skal vi presentere en rapport fra Ekspertgruppa i katastrofehåndtering, og den er jeg skikkelig stolt av, forteller han.

I løpet av sin siste periode som barnas mann har Hjermann samlet ulike ekspertgrupper bestående av barn og unge. Gruppene deler sine erfaringer innen områder som vold, sykehus, incest eller rus, og katastrofe-gruppa han nevner overlevde Utøya. På denne måten kan barns vonde erfaringer hjelpe andre barn, og gjøre Barneombudet bedre, forteller Hjermann.

– Jeg synes jeg har nyoppdaget hvor utrolig viktig det er å slippe til barnas stemmer, i alt som angår dem. Vi kan ikke basere politikk for barn på det vi selv husker fra vår egen barndom. Vi må spørre dem det gjelder. ♦

[Red.anm; Portrettintervjuet med Sara Mats Azmeh Rasmussen i forrige nummer hadde feil byline. Det var Marianne Lyné Larvoll Melgård som hadde intervjuet henne.]

01 Å true barn med helvete er over grensen, synes Reidar Hjermann. Tidligere var han medlem av Human-Etisk Forbund, men syntes deler av forbundet var for kritisk til andre religioner og livssyn.

01

De lengeventende asylbarna

Lengeventende barn med foreldre uten rett til opphold gir norske myndigheter et menneskerettslig dilemma. I juni ble endelig stortingsmeldingen «Barn på flukt» lagt frem.

Hva er menneskerettigheter? Leder for Menneskerettighetsakademiet, **Lillian Hjorth**, skriver om problemstillinger knyttet til menneskerettighetene. Send gjerne spørsmål til: lillian@mr-akademiet.no

Selv om syvårige Nathan fra Bergen og niårige Yalda fra Tromsø er oppvokst i Norge, har de ikke rett til å være her. Foreldrene deres har fått endelig avslag på asylsøknadene, men av ulike årsaker kan de ikke, eller vil de ikke, returnere til hjemlandene. I dag er det rundt 450 slike «papirløse» asylbarn som står i fare for å bli kastet ut, selv om de har vært i Norge i mer enn tre år.

TUSENVIS AV ENKELTMENNESKER, frivillige organisasjoner, tros- og livssynsamfunn, støttegrupper, ordførere og andre politikere har engasjert seg for disse lengeventende barna. I mange tilfeller lever støttepersoner nært innpå familiene og er vitne til at de mindreårige lider. Barna lever sine liv «på vent», enkelte i frykt for at politiet

når som helst kan komme for å sende dem ut. Støttegruppene mener at barna trenger trygghet og stabilitet og at de har vært i Norge så lenge at de bør få opphold. De hevder at det er overgrep å sende ut av landet barn som har gått i barnehage og på skole her og som ikke kjenner noe annet samfunn. En rekke rapporter dokumenterer at familienes usikre situasjon er svært problematisk for barna.

Myndighetene er klar over at situasjonen for barna er vanskelig, men har vist til at asylinstituttet må vernes og at opphold i Norge ikke kan gis til mennesker uten behov for beskyttelse. Frykten er at dersom asylsøkere får lov til å bli fordi barna deres har vært her lenge, kan dette føre til at de bevisst trenerer avslag for å få lengst mulig botid i landet. De kan gå «under jorda» og «skyve barna foran seg» i håp om å få bli.

EN ANNEN BEKYMNING er at enda flere barnefamilier uten beskyttelsesbehov vil søke asyl i Norge. På denne bakgrunn kan man forstå Utlendingsnemndas (UNE) standardformulering i mange av avslagene som berører barna: «Nemda legger etter dette til grunn at

barnet har opparbeidet seg tilknytning til riket som skal tillegges særlig vekt ved vurderingen av om familien kan gis en tillatelse. Nemda har likevel kommet til at innvandringsregulerende hensyn må tillegges avgjørende vekt i denne saken...»

Det er riktig og viktig at personer med korrekte avslag på sine asylsøknader sendes ut og at asylinstituttet respekteres. På den andre siden kan man ikke lukke øynene for at enkelte papirløse har levd i Norge i svært mange år, og at sterke menneskelige hensyn kan tale for oppholdstillatelse. Mange av de «papirløse» har en reell subjektiv frykt for hva som vil møte dem hvis de reiser tilbake, selv om utlendingsmyndighetene mener retur er uproblematisk.

NÅR DET GJELDER de lengeventende barna er det høyst relevant å vise til at Norge har ratifisert, og inkludert i Menneskerettighetsloven, FNs barnekonvensjon, hvis viktigste prinsipp er at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. Konvensjonen understreker at barn er selvstendige rettssubjekter. Når det gjelder de lengeventende asylbarna, har de ikke

01 Mange enkeltindivider og organisasjoner har engasjert seg for de lengeventende asylbarna.

valgt sin egen skjebne, mener uskyldige ofre for foreldrenes vurderinger og myndighetenes politikk.

I JUNI BLE STORTINGSMELDINGEN «Barn på flukt» endelig lagt fram, mer enn ett år senere enn planlagt. Årsaken til forsinkelsen er uenighet blant regjeringspartiene om asyl- og flyktningpolitikken. Meldingen er et resultat av kompromisser. Selv om Redd Barna og andre organisasjoner mener at meldingen ikke går langt nok i sine tiltak, er de fleste enige om at Regjeringen nå innrømmer at politikken i forhold til de lengeventende barna har vært for streng. I en pressemelding sier Justisminister Grete Faremo: «I enkelte saker hvor barns tilknytning til landet er sterkt, har innvandrings-regulerende hensyn blitt tillagt for stor vekt.»

Regjeringspartiene foreslår ikke endringer i lov eller forskrift, men vil innføre en bestemmelse om at

F. Corbis / NTB Scanpix

01

Noen barn har bodd her så lenge at Norge er deres hjemland.

► asylsøkere med barn som ikke har fått sin klagesak avgjort av UNE innen 15 måneder etter at organet mottok saken, kan innvilges oppholdstillatelse. Ved å tilføre mer ressurser er målet også å øke den barnefaglige kompetansen i utlendingsforvaltningen og å få ned saksbehandlingstiden. Regjeringen ber i tillegg Utlendingsdirektoratet og UNE om å redegjøre for sin praksis i disse sakene om ett år.

Flere organisasjoner ønsket at meldingen skulle lansere et øvre tak på hvor mange år et barn kan leve i Norge uten å få opphold, for eksempel tre eller fire år. Regjeringen er uenig og viser til at barn og situasjoner er forskjellige. Det understrekes imidlertid at alle saker skal vurderes individuelt og at barnets alder og dets samlede oppholdstid i Norge er sentrale argumenter. Meldingen sender også et klart signal om at barn i skolealder lettere vil opparbeide seg tilknytning enn de som bare har bodd her i sine aller første leveår.

NÅR REGJERINGEN nå signaliserer at barnas beste skal tillegges større vekt, tyder det på at FNs barnekonvensjon vil få større tyngde og de innvandringsregulerende hensyn tones ned i disse sam-

kene. Mellom linjene innrømmes det at slike hensyn har veid så tungt de siste årene at det har utfordret humanitære prinsipper og gått ut over barn på en utilbørlig måte. Regjeringens endrede holdning viser ikke minst hvor betydningsfullt det er at individer, støttegrupper og organisasjoner reagerer når de opplever feil håndtering fra utlendingsforvaltningens side. Det er heller ikke første gang myndighetene innrømmer en for streng praksis i forhold til lengeventende barn. I 1996 ble det gitt amnesti til barn i kirkeasyl og i 2006 ble det gitt adgang til fornyet saksbehandling for asylbarn som hadde vært i Norge i mer enn tre år. Også da var sivilsamfunnets aksjoner helt vesentlige.

Selv om myndighetene nå synes å være mer imøtekommende i forhold til

01 Regjeringens holdningsendring viser hvor betydningsfulle reaksjoner fra allmennheten er.

de lengeventende asylbarna, betyr ikke det at det heretter blir «fritt frem» for asylsøkerfamilier å komme til Norge. Med en raskere saksbehandlingstid og en fast håndheving av returpolitikken, vil Regjeringen hindre at nye asylbarn blir lengeventende og dessuten opprettholde signalet om at mennesker uten beskyttelsesbehov er uønsket.

MED DEN STORE TILSTRØMNINGEN av asylsøkere til Europa representerer asyl- og flyktningfeltet en stor utfordring for mange land, inkludert vårt eget. Mange av sakene er svært kompliserte. I utformingen og håndteringen av politikken må vi imidlertid ikke glemme at det til syvende og sist handler om enkeltindivider. Selv om foreldre er utlendinger med avslag på sine asylsøknader, har noen barn bodd her så lenge at deres hjemland er Norge. ♦

Kniper kvakksalverne

KVAKKSALVERNE

Et oppgjør med tvilsom medisin, falske slankekurer og naive medier. Ben Goldacre (Gyldendal)

Den britiske legen og skribenten Ben Goldacres bok *Kvakksalverne* er en herlig bok og et må lese for enhver fritenker som er opptatt av kritisk tenkning. Goldacre gjør deg bedre rustet til å tenke selv i møte med kvakksalveri – uavhengig av på hvilket område det foregår.

Det Goldacre har i skyteskiva er først og fremst – som den engelske originaltittelen *Bad Science* sier – dårlig vitenskap. Og i dette tilfellet er det snakk om både dårlig gjennomført vitenskap, tilsørt uholdbar vitenskap, pseudo-vitenskap, vitenskapeliggjøring av magiske påstander og mystifisering av vitenskap – alt som tilslører de grunnleggende sammenhengene mellom empiri og teori i alt vitenskapelig arbeid.

Dessuten er det morsomt når Goldacre knuser såkalte ernæringseksperter, som den berømte tv-kjendisen «Dr. Gillian McKeith PhD», som han avslører har sin grad fra et postordre-universitet. Goldacre tar ikke bare for seg tvilsom alternativbehandling, kostholdstullball og vaksineskeptikere. Han retter også skytset mot kosmetikkindustriens vitenskapsløgner, legemiddelindustriens svin på skogen og journalisters manglende forståelse for hvordan vitenskapelige sammenhenger fungerer og ikke minst ikke fungerer.

Boka både underholder og gjør deg litt klokere. ♦

Plausible forklaringer

HELBREDERNES HEMMELIGHETER

Slik virker alternativ behandling. Bjarne Røsjo (Spartacus)

Helbredernes hemmelighet høres ut som en bok du finner i New Age-seksjonen på Tanum, men det er det absolutt ikke. Boka presenteres litt tabloid som en tredje forklaring – i motsetning til både alternativhelbrederne og skeptikerne. Det er bare delvis sant, Bjarne Røsjo går til verks med et åpent, men vitenskapelig sinn: han tar utgangspunkt i det faktum *at mange føler seg bedre* etter et besøk hos for eksempel Snåsamannen eller en homeopat. Hva skyldes dette? spør han. Siden han i utgangspunktet ikke tror det er noe overnaturlig på gang, forsøker han å finne andre forklaringer via gjennomgang av ulike studier og intervjuer med ulike fagfolk og forskere. Det kommer kanskje ikke som noen bombe at placebo-effekten er sentral, og Røsjo viser hvordan mange misforstår hva placeboeffekten faktisk er. Det er ikke en «jukse-effekt». Han diskuterer også hvordan kroppens selvhelbredelsesevner muligens kan trigges av omsorg og godhet. I det hele tatt har han – og hans intervjupersoner – mange plausible forklaringer på hva som foregår som *ikke* involverer noe uforklaring. Røsjo er en dyktig forskningsjournalist som formidler stoffet forståelig og lar mange stemmer komme til orde, også NAFKAM-forskeren som er litt kritisk til kritikken av alternativbehandling. ♦

Bachelor i Skepsis

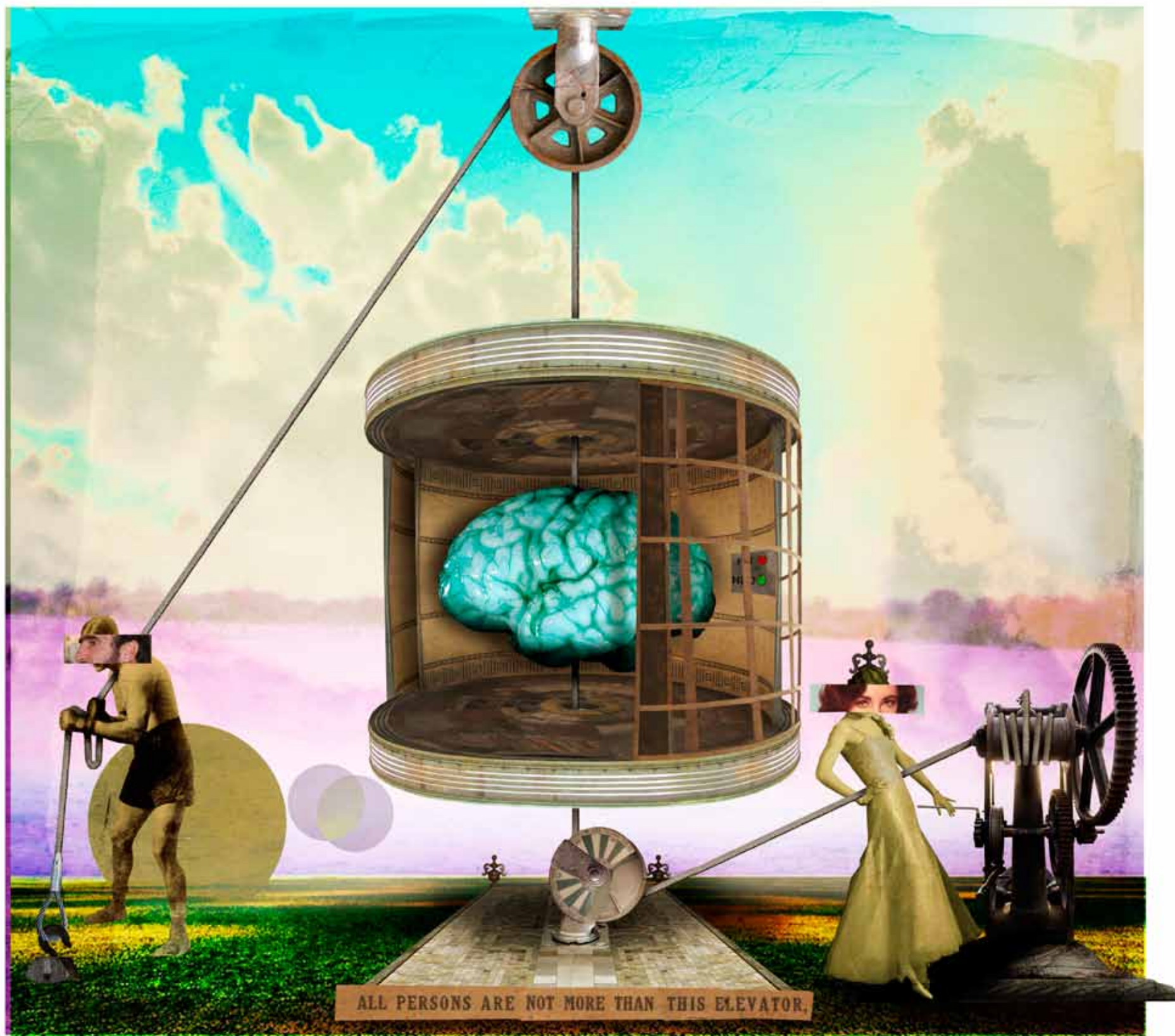
SKEPSIS

Guide til kritisk tenkning. Mona Hide Klausen og Kjetil Hope (Humanist forlag)

Mange ildsjeler og fagfolk fra det norske skepsismiljøet står bak Humanist forlags utgivelse *Skepsis*, en antologi med tekster som gir en innføring i skeptisisme og kritisk tenkning. Forfatterne vil «gi deg noen verktøy til å vurdere påstander kritisk, og innsikt i hvorfor vår egen private overbevisning ikke alltid er til å stole på». Antologien tar for seg et bredt spekter av områder hvor skeptisk tenkning er nødvendig: alternativ medisin, kosttilskudd og vaksineskepsis, spøkelser, ufoer, korsnirkler, kreasjonisme og konspirasjonsteorier.

Boka fungerer godt som en verktøykasse å plukke fra i møte med litt for fantastiske påstander om virkeligheten. Den redegjør også godt for hvorfor en skeptisk posisjon er nødvendig. Blant annet understrekes det at skepsis ikke er et mål i seg selv, men et middel, for å kunne ta de beste beslutningene, for å få den beste forståelse av virkeligheten og for å unngå å bli lurt.

Selv om boka vel er ment for et ungdommelig publikum, er det nok en krevende bok for de aller fleste i konfirmasjonsalder. Det er også en nærmest uoverkommelig utfordring: hvordan skrive så lettfattelig at de yngste lekmenn kan forstå uten samtidig å overforenkle så mye at forståelsen forsvinner? ♦

Selv skeptikere følger noen ganger magesfølelsen.

RASJONELT Å VÆRE RASJONALIST?

T Marit Simonsen, leder i Foreningen Skepsis
I André Martinson

En profilert kvinnelig skeptiker står i en heis klokka fire på natta under en skeptikerkonferanse. Tidligere på dagen har hun snakket om hvordan det er å være en av få kvinner i ateist- og skeptikermiljøet, og at hun er ganske lei av tilnærmelsene som gjøres mot henne og de konstante påpekningene av hennes kjønn. Ikke bare er hatposten hun får seksualisert, det er også mye av fanposten. En mann følger etter henne inn i heisen. Han sier «Jeg synes du er veldig interessant, vil du være med på rommet mitt for litt kaffe?» Hun avslår og går og legger seg. Noen uker senere lager hun en videokommentar om konferansen og nevner i forbifarten at hun ikke hadde satt pris på tilnærmelsen.

VIDEOEN HENNES antenner en hysterisk

og flere måneder lang diskusjon om kvinner, menn, sjekking, skeptiker- og ateistmiljøet, nerder, flørtning, voldtekt, kutyme, sosiale regler, ordbruk, privilegier, menns rettigheter, feminisme, og store mengder debatt om debatten.

INNHALDET I DEN diskusjonen til side, (en god oversikt finner du til slutt i denne kommentaren,) jeg vil konsentrere meg om selve debattens forløp.

Debatten tok raskt av, og er nå så betent at bare å nevne ordet «elevatorgate» får skeptikere til å løpe og gjemme seg. Dette vil ikke folk snakke om. Den som fortsetter å diskutere saken blir anklaget for å prøve å splitte miljøet. Ingen løsning eller konsensus er i sikte. Hva i alle dager er det som har fått det ellers klartalende skeptikerlaget til å fyke så i tennene på seg selv?

Jeg mener det er følelser.

Som skeptikere ønsker vi å forholde oss vitenskapelig til påstander. Idealet ►

Som skeptikere ønsker vi å forholde oss vitenskapelig til påstander.

er å under-søke foreliggende bevisførsel, argumentere frem og tilbake, og å følge logiske prinsipper. I denne debatten er ikke ting like klart og tydelig. Det var et uttrykk for følelser som startet den, og det har vært mange følelser involvert i etterkant. Vi skeptiske aktivister er ikke vant til å argumentere med og mot følelser.

FØLELSER HAR til en viss grad sin egen fornuft. Følelser er snarveier som baserer seg på informasjon underbevisstheten din har lagret. Følelsene tar ofte feil, som hjernen din også kan gjøre, men noen ganger er de veldig nyttige og samsvarer med fornuften. Når vi mennesker tar beslutninger, gjør vi det gjerne basert på følelser. Vi følger magefølelsen, og *etterpå* leter hjernen stille etter grunner til valget, før vi overbeviser oss selv om at vi har tatt en rasjonell beslutning. Dette er kunnskap psykologer har avdekket i utallige forsøk (*se boktips*).

NOEN GANGER tar fornuften dårligere beslutninger enn magen. I et forsøk fikk to grupper beskjed om å velge hvilken plakat de ville ha som belønning for deltakelse i forsøket. Den ene gruppen skulle begrunne valget sitt før de fikk ta den med seg, den andre slapp. Alternativene var et opptrykk av et maleri av Monet, det andre et bilde av noen kattunger. De som måtte forklare sitt valg slet ofte med å forklare hvorfor de ønsket seg Monet-bildet – «Det bare *er noe*» – og de endte oftere med å velge kattungene, for det kunne de argumentere for: «De er søte, de

gjør meg glad, alle liker kattunger!» I etterkant var de som slapp å begrunne valget sitt mer fornøyde enn de som måtte begrunne valget sitt.

MEN MANGE skeptikere er så topptrente i å la fornuften styre debatten at de noen ganger glemmer at irrasjonelle følelser ikke nødvendigvis bør møtes med fornuft. Du kan ikke forklare vekk gåsehuden du får fra en skummel film selv om du vet at du ikke trenger være redd. Du kan ikke forklare vekk bekymringen for barna dine. Du kan ikke forklare vekk tanken på at du har glemt noe når du reiser på ferie, selv om pakkelisten var aldri så komplett. Sånn er vi bare, og det nytter ikke alltid å argumentere mot følelsene.

Å finne det endelige svaret på hva hendelsen i heisen egentlig betyr, er kanskje ikke mulig. Ikke alle spørsmål har svar.

SKEPTIKERE ER supertrente i ikke å følge sine instinktive holdninger. Vi vet hvilke mentale feller vi kan gå i og jobber hardt for å unngå dem. Men vi klarer ikke alltid å styre oss vi heller. Noen ganger følger vi magen og avviser påstander raskt, og mener vi har vårt på det tørre fordi vi har hørt liknende før. Menskal vi være komplett intellektuelt ærlige *bør* vi være litt åpne for at akkurat *dette* spøkelset er ekte. Men samtidig husker vi Occams barberblad og tillater oss å vifte det vekk.

Ikke alle reaksjoner man selv opplever som rasjonelle er faktisk det. Vi tar også følelsesbaserte valg og rasjonaliserer dem etterpå. I den ovennevnte debatten mener jeg at

dette slo ut i full blomst. Deltakerne reagerte med magen og rasjonaliserte etterpå. Da er det fort gjort å glemme at andre kan ha kommet til en annen konklusjon gjennom en like god prosess.

DET ER DÅRLIG debattskikk å argumentere med følelser, men noen ganger ligger faktisk følelser til grunn for de rasjonelt-lydende argumentene våre. Og når en som anser seg selv som rasjonell har rasjonalisert seg frem til at en selv er på den fornuftige siden, skal det mye til for å snu. Man klarer ikke å argumentere seg vekk fra en holdning man ikke har argumentert seg inn i. Det gjelder alle sider i debatten. ♦

Les mer

God oversikt over hendelsesforløp og de ulike debattene som har fulgt i etterkant av videokommentaren: freethoughtkampala.wordpress.com/2011/09/11/elevatorgate/

God bok om følelsenes fornuft: *How We Decide* (Jonah Lehrer)

God bok om hvordan vi legitimerer dårlige valg og egne holdninger: *Mistakes Were Made, But Not By Me* (Carol Tavris)

Mer informasjon om Foreningen Skepsis finner du på skepsis.no.

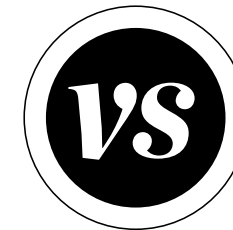
Favner Den norske kirke alle?

Er det riktig, som VG nylig skrev på lederplass, at «kirken favner alle, uavhengig av politisk eller religiøs tilhørighet»?

ODA MARTINE ØVERHAUG

Human-Étisk Forbunds hovedstyre.
Les hennes innlegg om tema på Tankeferd.no

MARIANNE AASEN

leder for Kirke-, utdannings- og forskningskomitéen på Stortinget, Arbeiderpartiet.

(1)

Var det riktig av konge og regjering å delta på minnegudstjeneste i Oslo domkirke 22. juli i år?

(2)

Var de da gjester hos kirka, eller fungerte kirka som det offentliges seremonivesen?

(3)

Er det smålig når Human-Étisk Forbund kritiserer offentlige minnegudstjenester?

(4)

Er du enig med VG som skrev at «Kirken favner alle, uavhengig av politisk eller religiøs tilhørighet»?

(5)

Burde ikke det offisielle Norge heller arrangert en felles livssynsnøytal minnemarkering?

Som enkeltpersoner kan hvem som helst gå på gudstjeneste, det er en del av livssynsfriheten. Når de er der som representanter for staten Norge blir det feil. Da blir den kristne gudstjenesten svaret på nasjonenes sorg, og det samsvarer ikke med vårt pluralistiske samfunn.

Både og. Regjeringen inviterte seg selv og var gjester hos Den norske kirke. I en setting der hele nasjonen er engasjert vil dette gi kirka status som det offentliges seremonivesen.

Livssynsmangfoldet i Norge glemmes, nedprioriteres og feies under teppet stadig vekk. Det er viktig at noen passer på og sier ifra at dette ikke er greit.

For troende har kirkebygget helt klare og definerte mål og religiøs betydning. Det kristne budskapet og den kristne forankringen viskes ut dersom disse bygningene skal ha rom for alle, alle livssyn og alle trosretninger. Er ikke Oslo Domkirke noe mer enn et offentlig åpent bygg?

Ja, da hadde Regjeringen tatt landets innbyggere og deres ulike livssynspreferanser på alvor. Offentlig kan vi minnes og søke trøst på grunnlag vi deler – privat kan man søke trøst i sitt eget livssyn.

Ja, kirkene ble et samlingspunkt for mange av oss i fjor, også de som ikke var med i statskirka. Jeg er selv ikke kirkemedlem, men også for meg ble den felles bearbeidelsen vi opplevde i kirkerommet positiv. Kirka viste seg fra sin åpne side, og alle kulturer og trossamfunn satt side om side.

Begge deler. De besøkte også andre livssynsamfunn, men kirka ble også et offentlig seremonirom.

Nei, ikke smålig. Den type debatter er sunne. Det virker bevisstgjørende for både kirka og oss andre.

Noen ganger gjør den det, noen ganger ikke. Etter 22. juli i fjor, opplevde jeg at den gjorde det.

Vi hadde også kransenedleggelse, og vi hadde konserten på Rådhusplassen på kvelden. Lokalt var det også flere arrangementer som ikke kirka var involvert i. Høymessen i kirka var ett punkt på programmet for mange av oss. Jeg var også i Nesodden kirke, og fikk kjenne på mange av minnene fra begravelsen som var der i fjor og det samholdet som var der da.

Leserrespons

Har du reaksjoner på artikler i Fri tanke? Skriv kort og konsist, helst maks 1000 tegn.

Fra nettdebatten

På Fritanke.no kan du sende inn innlegg og kommentere på andres innlegg og på artikler.

EUTANASI

Jeg tror lege Morten Horn (For & imot i Fri tanke 2-2012) overvurderer sin egen rolle dersom han tror at det vil bli en enkelt-leges ansvar å utføre eutanasi. Mest sannsynlig vil pasienten minst måtte evalueres av en nemnd med en psykiater for å forsikre tilregnelighet, av en spesialist på pasientens sykdom for å forsikre at sykdommen er dødelig/har nådd et dødelig stadium, opptil flere representanter fra pasientens eget behandelende team som har kjennskap til pasienten og hans/hennes situasjon og helseforetakets etiske komité.

I andre fora har Horn trukket paralleller fra eutanasi til abort som han og de fleste andre er for. Ved en abort tar en livet av et foster som ikke er levedyktig uten behandling, men som en må anta at har et iboende/ubevisst ønske om å leve. Ved eutanasi tar en livet av en døende pasient som ikke er levedyktig uten behandling, men som kan velge å pine til døde av egen sykdom, og som har uttrykt/bevisst ønske om å dø. For meg framstår dette som et etisk paradoks, og en naturlig grunn til å tillate eutanasi.

Martin Lerstang Mikkelsen
Medisinstudent
(Innlegget er forkortet).
Hele innlegget kan leses på

Fritanke.no [8884]]

LANG VEI IGJEN

Fri Tanke brakte i forrige utgave en interessant artikkel om kirkens offentlige rolle. Et bilde gjorde inntrykk – to menn som lovet hverandre troskap under en dommers åsyn. Dessverre er det slik at dette ikke kunne skje under åsynet av en prest. Som humanetiker er det mindre viktig å ha en ekteskapssermoni i en religiøs ramme. For mange homofile kan dette nettopp være den symbolske anerkjennelsen de søker.

Mange ble begeistret da den kjønnsnøytrale ekteskapsloven ble vedtatt. Likevel ble et vesentlig punkt utelatt – ny ekteskapsliturgi. Det vil si at prestene ikke kan vie homofile og lesbiske selv om de ønsker det. Dette bør være interessant for en humanist fordi det er et brudd på den grunnleggende rettferdigheten vi ønsker i vårt samfunn.

Utfordringen stilles til den som våger å kjempe for homofiles rettigheter fra innsiden i det største trossamfunnet i Norge.

Det er ekteskapsforpliktelsen mellom to mennesker, uavhengig av kjønn, vi bør feire. Her spiller Human-Etisk Forbund en viktig rolle som arena for likestilling og likebehandling av mennesker, og som en arrangør av sekulære markeringer av viktige hendelser i livet.

Anders Rikstad
Statsvitenskapsstudent og humanist (Innlegget er forkortet. Hele innlegget kan leses på Fritanke.no [8885])

HET DEBATT OM OMSKJÆRING

Debatten om rituell omskjæring av guttebarn går i Human-Etisk Forbund og andre steder. Hovedstyret i HEF vedtok et ønske om forbud i høst, og på møte 16. juni stadfestet Landsstyret vedtaket. Landsstyret er Human-Etisk Forbunds høyeste organ mellom landsmøtene. Vedtaket lyder:

«Landsstyret i Human-Etisk Forbund er motstander av alle former for fysisk, irreversibel merking av barn som knytter dem til et spesielt livssyn.

Omskjæring av kjønnsorganene til gutter og jenter er en av de vanligste formene for slik merking. Omskjæring av jenter er sterkt fordømt og forbudt i de fleste land. Omskjæring av gutter er imidlertid bredt akseptert og tillatt.

Landsstyret reagerer på denne forskjellsbehandlingen da det er de samme prinsipielle spørsmålene som berører barnets livssynsfrihet. Landsstyret anser rituell omskjæring som et unødvendig kirurgisk inngrep som foretas

på barn som ikke har samtykkekompetanse. Derfor ønsker landsstyret at det blir et lovforbud mot omskjæring av gutter så lenge disse ikke har oppnådd myndighetsalderen.

Dette er også i samsvar med uttalelser fra Senterpartiets stortingsgruppe, Barneombudet, Sykepleierforbundet og Medisinsk fakultet ved Universitetet i Oslo med flere.

Inntil et forbud foreligger bør et minstekrav være en lovregulering som sikrer at omskjæring skjer i helseinstitusjoner.

Barn er ikke foreldres eieendom. Et norsk lovforbud vil være et sterkt signal om at barns rettigheter står sterkt i samfunnet vårt.»

«Å kriminalisere en religiøs skikk er et radikalt, et helt ekstremt virkemiddel. Likeledes er det radikalt å gripe inn i en så grunnleggende samfunnsmessig pilar som foreldrerett og -plikt. Human-Etisk Forbund ble i tillegg gjort kjent med at konsekvensene ved et slikt forbud – uansett intensjonen bak det – ville i beste fall være uoversiktlige for det lille jødiske samfunnet i Norge, og i verste fall katastrofale. Jeg er dypt uenig med Human-Etisk Forbunds standpunkt i denne saken og håper og tror at de kan komme på bedre tanker.», skriver Leif Knutsen i et debattinnlegg på Fritanke.no [8863].

Knutsen står bak en nettside om omskjæring: yithro.com/omskjaering

Innlegget har fått over tretti kommentarer, blant annet fra hovedstyremedlemmer som skriver hvorfor de stemte for forslaget.

På Fritanke.no kan du også lese hovedstyremedlemmene Andreas

Heldal-Lund, Robert Rustad, Sissel Nordnes, Tom Hedalen og Tove Brekkens svar på kritikken fra Øyvind Strømmen i tidsskriftet Humanist 4-2012: «Etter vårt syn viser Strømmen at han har problemer med å se viktige prinsipielle sider i denne saken. Han argumenterer på en slik måte at det er foreldrenes rett til å beslutte for sine

barn han vektlegger, nesten uavhengig av barnes rettighetene. » [8823]

Mens Kjetil Hope, konfirmasjonskursleder for Human-Etisk Forbund og redaktør for boka Skepsis, skriver «vi er nødt til å være pragmatikere og innse at prinsipper fører oss langt, men ikke alltid helt frem til mål» [8867].

Frilansjournalist i Midtøsten, Frida Skatvik, skriver om at «Også israelske aviser har viet tema stor oppmerksomhet det siste året: Hva er fordelene? Hva er ulemperne?» [8880].

Les de fullstendige innleggene og flere til på Fritanke.no.

Henger du med i religionsdebatten?

ABONNER PÅ SANS.

Et svensk magasin om samfunn, vitenskap, etikk og livssyn, i opplysningens ånd.

Få 4 nummer av Sans magasin for 365 SEK (311 NOK) + porto, totalt 464 SEK (395 NOK)!

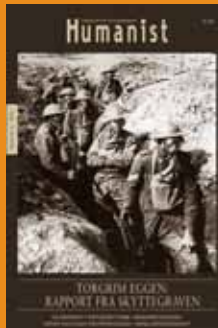
Gå inn på www.titeldata.se angi internettkoden 221-221237.

Tallene i parentesene viser til nummeret saken har på fritanke.no. Du kan også følge Fritanke.no på twitter: @fritanke_no

Abonner på Humanist

Tidsskriftet Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund. Det er et tidsskrift for allmenn livssynsdebatt, med særlig vekt på problemstillinger som angår livssynshumanismen. Innholdet varierer fra det allment filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige, til mer nærgående blikk på humanismen og dens organisering. Engasjerte skribenter presenterer temaer som sjelden får plass i andre norske medier.

Abonnementet koster 200 kroner for fire nummer per år. Bestill på humanist@humanist.no, www.humanist.no eller ring 23 15 60 00.

Kjenner du noen som ønsker å bli medlem? La dem sende SMS: **HEF** medlem til **2160**. Da tar vi kontakt og tilbyr medlemskap.

Det du trenger på turen finner du på human.no/nettbutikk

Sekk
300,-

Cap
50,-

Førstehjelpspute
50,-

Drikkeflaske
75,-

Paraply
95,-

F. Bjørnar Molstad

Vil du bli kursleder til Humanistisk konfirmasjon?

Denne våren hadde rundt 10 000 ungdommer Humanistisk konfirmasjon. Det kan bli like mange neste år. Human-Etisk Forbund søker derfor engasjerte og ansvarlige voksne som kan lede konfirmasjonskurs om livssyn og etikk i 2013.

Du må identifisere deg med det humanistiske livssynet, kunne

skape engasjement, stimulere til ansvarsbevissthet, toleranse og kritisk tenkning. Du får opplæring og honorar.

Les mer om Humanistisk konfirmasjon på human.no eller kontakt ditt fylkeslag/lokallag.

Gi en gave

Human-Etisk Forbund lever av offentlig tilskudd, medlemskontingent og annen støtte fra

medlemmene. Med økte inntekter kan vi gjøre en enda større innsats for å nå våre mål. Vi setter stor pris på all støtte vi kan få. Du kan få skattefradrag på årlige gaver fra 500 kroner til 12 000 kroner. Forbundets gavekonto er 1503.10.27397.

www.humanistforlag.no

LIK HUMANIST FORLAG PÅ

OG FØLG OSS PÅ

Jeg ønsker å bestille stk *Skepsis* á kr 247,-
Jeg ønsker å bestille stk *Skyggeferden* á kr 247,-
Jeg ønsker å bestille stk *Paranormalitet* á kr 247,-

NAVN:

ADRESSE:

POSTNR./STED:

E-POST:

UNDERSKRIFT:

Humanist forlag AS
Svarsending IO39
0090 Oslo

Hjelp oss å holde medlemsregisteret oppdatert

Har du endret e-post, telefon, adresse, navn eller livssituasjon? Gi oss beskjed på medlem@human.no eller 23 15 60 10, så holder vi medlemsregistret vårt oppdatert.

Har du barn under 15 år?

Vi kan få offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år, men du må selv registrerer barna dine hos oss. Hvis du vil at den offentlige støtten skal gå til oss, send oss skjemaet du finner på www.human.no/0m-oss/Medlemskap/Bli-medlem eller kontakt oss på medlem@human.no eller 23 15 60 10.

HOVEDKONTOR

St. Olavsgate 27,
Postboks 6744
St. Olavs plass
0130 Oslo

Tlf 23 15 60 00
human@human.no

For mer informasjon:
www.human.no
Se også: [facebook.no/humanetiskforbund](https://www.facebook.com/humanetiskforbund)

FYLKESKONTORER

Østfold
Tlf 69 31 71 65
ostfold@human.no

Rogaland
Tlf 51 90 64 50/52
rogaland@human.no

Akershus
Tlf 23 15 60 80
akershus@human.no

Hordaland
Tlf 55 21 41 90
hordaland@human.no

Oslo
Tlf 23 15 60 60
oslo@human.no

Sogn og Fjordane
Tlf 57 67 53 90
sognogfjordane@human.no

Hedmark
Tlf 62 53 05 22
hedmark@human.no

More og Romsdal
Tlf 71 21 56 05
moreogromsdal@human.no

Oppland
Tlf 61 17 67 10
oppland@human.no

Buskerud
Tlf 32 89 36 70
buskerud@human.no

Sør-Trøndelag
Tlf 73 80 64 80
sor-trondelag@human.no

Vestfold
Tlf 33 31 32 05
vestfold@human.no

Nord-Trøndelag
Tlf 48 60 62 28
nord-trondelag@human.no

Telemark
Tlf 35 53 13 38
telemark@human.no

Nordland
Tlf 75 52 97 00
nordland@human.no

Aust-Agder
Tlf 37 02 41 00
aust-agder@human.no

Troms
Tlf 77 65 81 98
troms@human.no

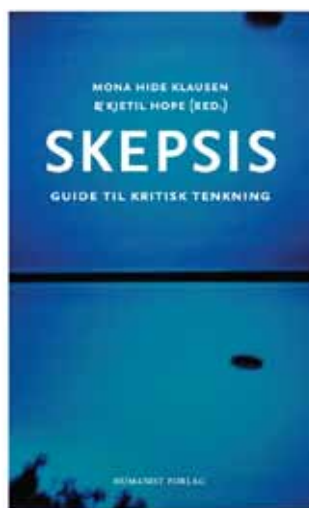
Vest-Agder
Tlf 95 75 95 41
vest-agder@human.no

Finnmark
Tlf 95 07 69 23
finnmark@human.no

For kontortider og annet, se human.no.

Bestill bøker direkte fra Humanist forlag

www.humanistforlag.no

Mona Hide Klausen & Kjetil Hope (red.)

SKEPSIS. GUIDE TIL KRITISK TENKNING.

Hvorfor er vi mennesker så lette å lure?
Denne boka hjelper deg å bli litt mindre
lettlurt. Her får du verktøy til å vurdere
påstander kritisk, og innsikt i hvorfor vår
egen private overbevisning ikke alltid er til å
stole på. Hvis kritisk tenkning hadde vært et
skolefag ville denne boka vært pensum!

HEF-pris: 247,- (ord. pris: 329,-)

«En nyttig bok
som fortjener lesere»

MORGENBLADET

Richard Wiseman

PARANORMALITET

Hvorfor vi ser det som ikke er der

Hvorfor er det så mange som lar
seg overbevise av Snåsamannen og
lignende fenomener? Tidligere
tryllekunstner og psykolog Richard
Wiseman forklarer deg hvorfor og
hvordan på et overbevisende og
meget underholdende vis.

HEF-pris: 247,-
(ord. pris: 329,-)

Sara Azmeh Rasmussen

SKYGGEFERDEN

En viktig bok fra Norges for
tiden viktigste og modigste
feminist viser oss nok en gang
hvordan det private også er
politisk.

«Gnistrende aktuell»

DAGBLADET

«...en
strålende
debutroman»
AFTENPOSTEN

HEF-pris: 247,-
(ord. pris: 329,-)

FOR Å BESTILLE BØKENE SE KUPONGEN PÅ **SIDE 82** ELLER GÅ TIL WWW.HUMANISTFORLAG.NO

HUMANIST FORLAG

LIK HUMANIST FORLAG PÅ

OG FØLG OSS PÅ